

Kari Keski-Luopa, Maarit Orava, Reijo Vaarala

Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma 2009

Tiehallinnon selvityksiä 13/2009

Kari Keski-Luopa, Maarit Orava, Reijo Vaarala

**Keski-Suomen tieverkon
palvelukohteiden maakunnallinen
opastussuunnitelma 2009**

Tiehallinnon selvityksiä 13/2009

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos lupa nro 20/MYY/09

Kannen kuva: Keski-Suomen maakunnan kunnat 1.1.2009

Verkojulkaisu pdf (www.tiehallinto.fi/julkaisut)

ISSN 1459-1553

ISBN 978-952-221-189-7

TIEH 3201127-v

TIEHALLINTO

Keski-Suomen tiepiiri

Cygnæuksenkatu 1

PL 58

40101 JYVÄSKYLÄ

Puhelin 0204 22 156

Kari Keski-Luopa, Maarit Orava, Reijo Vaarala: Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma. Jyväskylä 2009. Tiehallinto, Keskushallinto. Tiehallinnon selvityksiä 13/2009, 62 s. + liitt.4 s. ISSN 1459-1553, ISBN 978-952-221-189-7, TIEH 3201127-v.

Asiasanat: Reitit, reittiopastus, palvelut, viitoitus, suunnittelu Keski-Suomen tiepiiri
Aiheluokka: 22,05

TIIVISTELMÄ

Suomen ensimmäinen tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma valmistui Keski-Suomeen maaliskuussa 2006. Valtakunnallisella tasolla suunnitelmaa on hyödynnetty palvelukohteiden viitoituksen ohjeiden laatimisessa ja muihin maakuntiin tehdyissä opastussuunnitelmassa. Keski-Suomessa suunnitelmaa on hyödynnetty palvelukohteiden seudullisten ja paikallisten opastussuunnitelmien laatimisessa sekä alueen palvelukohdeopastuksen ja matkailun yhteistyöryhmän työskentelyssä.

Vuonna 2006 valmistuneen suunnitelman päivittäminen katsottiin tarpeelliseksi, koska sen valmistumisen jälkeen palvelukohteiden viitoituksessa on otettu käyttöön uusia opastusmerkkejä, laajennettu ruskean värin käyttöä ja tarkistettu yleisiä opastusperiaatteita. Myös Tiehallinnon ylläpitämät Tieinfopisteet poistuivat vuoden 2008 lopussa käytöstä. Palvelukohteiden viitoitus on uusittava uuden käytännön mukaiseksi vuoden 2013 ja opastuspisteiden ja -toimistojen osalta jo vuoden 2009 loppuun mennessä. Opastuspaikkojen viitoituksen uusiminen edellyttää, että viitoituskriteerit täyttävien opastuspisteiden ja -toimistojen sijainnit selvitetään ja esitetään kartalla.

Keski-Suomen maakunnallisen opastussuunnitelman keskeisiä työvaiheita ovat lukuisten kuntaliitosten päivittäminen suunnitelman eri karttoihin, opastuspaikkojen sijaintien ja ylläpitositoumusten määrittäminen, tieverkon merkittävimpien palvelujen ajantasaisuuden arvioiminen opastuksen näkökulmasta, matkailutietarkastelu, seudullisten opastusmerkkisuunnitelmien suunnittelualueiden tarkistaminen, opastusstrategian kirkastaminen sekä maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän toiminnan kehittämistarpeiden arvioiminen.

Tieverkon opastuksen kannalta Jyväskylän kaupungin ulkopuoliset Keski-Suomen merkittävimmät ja vetovoimaisimmat palvelut ovat Himoksen matkailukeskus, Salamajärven, Pyhä-Häkin, Leivonmäen ja Isojärven kansallispuistot, Piispan matkailukeskus, Peurungan kuntoutumis- ja liikuntakeskus, Revontulen lomakeskus, Struven ketjun mittauspiste Puolakassa ja Petäjäveden vanha kirkko. Maakunnan leirintäalueverkko on melko kattava.

Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden opastusstrategia korostaa toimijoiden yhteistyötä, opastuspaikkojen kehittämistarvetta ja seudullisten opastusmerkkisuunnitelmien laatimistarvetta. Opastusjärjestelmän tavoitetilanne toteutuu parhaiten, kun kaikki osapuolet kantavat vastuunsa tehtävistään. Tiehallinnon tehtävänä on tieverkkoa palvelevan opastusjärjestelmän kehittäminen, viitoituksen ohjeistaminen, alueellisten opastussuunnitelmien laatiminen sekä opastuksen yhteistyöryhmän toiminnan koordinoiminen yhteistyössä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. Kuntien tehtävänä on opastuspisteille sijoittuvista opastuskartoista huolehtiminen, opastustoimistojen toiminnan kehittäminen ja yhteydenpito palveluja tarjoavien yrittäjien kanssa. Muiden sidosryhmien keskeinen tehtävä on arvioida tienkäyttäjille tarkoitettujen palvelujen viitoituskelpoisuutta. Toimijoiden yhteistyö kulminoituu maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän toimintaan.

Kari Keski-Luopa, Maarit Orava, Reijo Vaarala: Vägvisningsplan för landskapets serviceanläggningar i Mellersta Finlands vägnät. Jyväskylä 2009. Vägförvaltningen, Centralförvaltningen. Vägförvaltningens utredningar 13/2009, 62 s. + bilagor 44 s. ISSN 1459-1553, ISBN 978-952-221-189-7, TIEH 3201127-v.

SAMMANFATTNING

Finlands första vägvisningsplan för serviceanläggningar i landskapets vägnät färdigställdes för Mellersta Finland i mars 2006. I Mellersta Finland har planen utnyttjats vid utarbetandet av regionala och lokala vägvisningsplaner för serviceanläggningar samt inom samarbetsgruppen för turism och vägvisning till serviceanläggningar.

En uppdatering av den plan som färdigställdes år 2006 ansågs nödvändig, eftersom man sedan planen färdigställdes har infört nya informationsmärken, utvidgat användningen av brun färg och reviderat de allmänna vägvisningsprinciperna i vägvisningen till serviceanläggningar. Dessutom togs Väginfo-skyltarna som upprätthållits av Vägförvaltningen ur bruk i slutet av 2008. Vägvisningen till serviceanläggningar ska förnyas för att motsvara den nya praxisen före slutet av år 2013. För informationsställenas och -byråernas del ska skyltningen förnyas redan före slutet av år 2009. Förnyandet av vägvisningen till informationsställena förutsätter att lägena av de informationsställena och -byråer som uppfyller kriterierna för vägvisning utreds och att de presenteras på en karta.

Centrala arbetsmoment i vägvisningsplanen för landskapet Mellersta Finland är att uppdatera de olika kartorna i planen för att motsvara de åtskilliga kommunsammanslagningarna, att fastställa informationsställenas lägen och underhållsavtalen för dem, att bedöma huruvida vägvisningen är uppdaterad beträffande vägnätets viktigaste tjänster och serviceanläggningar, att granska turistvägarna, att granska planeringsområdena för de regionala planerna för informationsmärken, att förtydliga vägvisningsstrategin samt att bedöma utvecklingsbehoven beträffande samarbetsgruppen för landskapets vägvisning.

Med tanke på vägvisningen på vägnätet är Mellersta Finlands viktigaste och mest attraktiva serviceanläggningar utanför Jyväskylä stad turistcentret i Himos, nationalparkerna i Salamajärvi, Pyhä-Häkki, Leivonmäki och Isojärvi, turistcentret i Piispala, rehabiliterings- och motionscentret i Perunka, semesteranläggningen Revontuli, mätpunkten för Struves meridianbåge i Puolakka samt den gamla kyrkan i Petäjävesi. Landskapet har ett tämligen omfattande nätverk av campingplatser.

Vägvisningsstrategin för serviceanläggningarna i Mellersta Finlands vägnät betonar vikten av samarbete mellan aktörerna, utvecklingsbehovet beträffande placeringen av skyltarna och behovet av att utarbeta regionala planer för informationsmärken. Målsättningarna för vägvisningssystemet uppnås bäst genom att alla parter bär ansvaret för sina uppgifter. Vägförvaltningens uppgift är att utveckla ett vägvisningssystem som tjänar vägnätet, att utfärda anvisningar för skyltningen, att göra upp regionala vägvisningsplaner samt att koordinera verksamheten av samarbetsgruppen för vägvisningen i samarbete med kommunerna och andra intressentgrupper. Kommunernas uppgift är att ha hand om informationskartorna på informationsställena, att utveckla informationsbyråernas verksamhet och att hålla kontakt med de företagare som erbjuder tjänsterna. En central uppgift för de övriga intressentgrupperna är att bedöma i vilken grad skyltning är motiverad för olika tjänster som erbjuds väganvändarna. Samarbetet mellan aktörerna kulminerar i verksamheten i samarbetsgruppen för landskapets vägvisning.

SUMMARY

Finland's first provincial information plan for service sites was completed in Central Finland in March 2006. At the national level the plan was used in the drafting of guidelines for service site signage and information plans in other regions. In Central Finland the plan was used in the drafting of regional and local service site information plans as well as by the cooperation group for regional service site signage and tourism.

Completed in 2006, the plan was considered as requiring a revision, as new signage has been implemented since its initial completion, with an expanded use of brown signs, and general signage principles have been revised. Finnra Tieinfo information points were also taken out of service at the end of 2008. Service site signage must be updated in compliance with new protocols by 2013 and information points and offices by the end of 2009. Updating the signage for information points requires the specification of locations for information points and offices in line with signage criteria and their placement on maps.

Key work phases in Central Finland's provincial information plan for service sites are: updating the numerous local and regional authorities on the plan's maps; specifying the placement and maintenance obligations of information points; assessing the currency of key road services from an information standpoint; examining tourist routes; inspecting the planning areas of regional information plans; clarifying information strategies; and assessing the developmental needs of the regional information cooperation group.

In terms of signage Central Finland's most important and attractive services outside the Jyväskylä city limits are: the Himos Holiday Resort; the Salamajärvi, Pyhä-Häkki, Leivonmäki and Isojärvi National Parks; the Piispala tourist center; Peurunka rehabilitation and sports center; Revontuli Holiday Centre; the Struve Geodetic Arc survey triangulation point in Puolakka; and Petäjävesi Old Church. The region's camping area network is quite extensive.

Central Finland's information plan for service sites emphasizes cooperation between actors, the need for developing information points and the need for drafting regional signage plans. The information system objectives will be achieved when all parties assume their assigned responsibilities. Finnra is responsible for developing a signage system that serves the road network, laying down guidelines for signage, drafting regional information plans and coordinating information cooperation group functions in cooperation with municipalities and other interest groups. Municipalities are responsible for providing road maps at information points, developing information office operations and maintaining contact with service providers. The main task of other interest groups is to assess the effectiveness of signage for services aimed at road users. Cooperation between actors will culminate in a regional information cooperation group.

ESIPUHE

Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiiri käynnisti kesäkuussa 2008 tieverkon palvelukohteiden maakunnallisen opastussuunnitelman päivityksen.

Maakunnallisen opastussuunnitelman päivityksen käynnistämisestä sekä työn tavoitteista ja sisällöstä tiedotettiin Keski-Suomen tieverkon palvelukohdeopastuksen ja matkailun yhteistyöryhmää 18.6.2008. Alueen kaikille kunnille ja muille sidosryhmille järjestettiin työn käynnistämisestä, tavoitteista ja sisällöstä sekä kunnille toimitettavasta kyselystä tiedotustilaisuudet 25.9.2008 ja 2.10.2008. Tiedotustilaisuuksien aikoihin lähetetyssä kyselyssä kunnilta kartoitettiin opastuspisteidensä ja -toimistojensa tilaa ja kehittämismahdollisuuksia sekä kannanottoja alueensa viitoituskelpoisista palveluista ja nähtävyyksistä. Sähköpostikyselyä täydennettiin puhelinsoitoilla. Keski-Suomen eri nähtävyyksien viitoituskelpoisuuksista pyydettiin mielipiteet maaliskuussa 2009 Museovirastolta, Keski-Suomen taidetoimikunnalta, Keski-Suomen ympäristökeskukselta ja Metsähallitukselta. Maaliskuussa 2009 oltiin viitoituskelpoisista leirintäalueista yhteydessä Suomen Leirintä-alueyhdistys ry:hyn.

Keski-Suomen tieverkon palvelukohdeopastuksen ja matkailun yhteistyöryhmä ja alueen kunnat ovat saaneet luonnosvaiheen suunnitelman kommentoitavaksi huhtikuussa 2009. Kommentit otetaan huomioon suunnitelman loppuun saattamisessa.

Varsinaista suunnittelutyötä on ohjannut tiepiirin vastuulla toimiva työryhmä, jonka jäseninä ovat olleet Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiiristä liikenteen palvelupäällikkö Kari Keski-Luopa ja tietarkastaja Maarit Orava sekä Insinööritoimisto Liidea Oy:stä projektipäällikkö Reijo Vaarala. Insinööritoimisto Liidea Oy:stä on työn laatimiseen osallistunut myös suunnittelija Saija Räinen.

Jyväskylä, toukokuussa 2009

Tiehallinto
Keski-Suomen tiepiiri

Sisältö

1	JOHDANTO	13
1.1	Vuoden 2006 maakunnallinen opastussuunnitelma	13
1.2	Palvelukohteiden alueelliset opastussuunnitelmat	13
1.2.1	Maakunnallinen opastussuunnitelma	14
1.2.2	Seudullinen opastussuunnitelma	14
1.2.3	Paikallinen opastussuunnitelma	15
1.3	Palvelukohteiden viitoituksen opastusmerkit ja tunnukset	15
1.4	Palvelukohteiden viitoituksen ohjeet	16
1.4.1	Ohje palvelukohteiden alueellisten opastussuunnitelmien laatimiselle	16
1.4.2	Palvelukohteiden viitoitus -ohje	16
1.4.3	Palvelukohteiden opastuksen sidosryhmät	17
2	TAVOITTEET	19
2.1	Tieverkon palvelukohteiden maakunnallisen opastussuunnitelman tavoitteet	19
2.1.1	Vuonna 2006 valmistuneen suunnitelman päivityksen tarve	19
2.2	Palvelukohteiden viitoituksen yleiset tavoitteet	20
2.3	Opastusjärjestelmän kolmitasoinen rakenne	20
3	TIEVERKON MERKITTÄVIMMÄT PALVELUKOhteET	22
3.1	Yleistä	22
3.2	Nähtävyydet	23
3.3	Aktiviteetit	32
3.4	Leirintäalueet	33
3.5	Kävijämääriltään vilkkaimmat kohteet	35
3.6	Maakunnan merkittävimpien palvelujen ja kohteiden määrittäminen	36
3.6.1	Kohdekuvaukset	36
3.7	Keski-Suomen ulkopuoliset lähialueen vetovoimaiset kohteet	39
4	MATKAILUN MATKAILUTIET	40
4.1	Sininen tie	40
4.2	Sinisen tien merkitseminen	40
5	OPASTUSPAIKAT	42
5.1	Yleistä	42
5.2	Opastuspaikkojen viitoituskriteerit	43
5.2.1	Opastuspisteet	43
5.2.2	Opastustoimistot	43
5.2.3	Avoinna 24h	43

5.2.4	Lähekkäin sijaitsevat opastuspaikat	43
5.3	Opastuspaikkojen viitoituksen poistaminen tai peittäminen	44
5.4	Opastuspaikkojen varustelutasot	44
5.4.1	Opastuspisteet	44
5.4.2	Opastustoimistot	48
5.5	Opastuspaikkojen sijoittamisperiaatteet	51
5.6	Keski-Suomen opastuspaikat vuoden 2009 jälkeen	55
5.7	Opastuspaikkojen kehittämisen suositukset	57
6	SUUNNITTELUN OHJAAMINEN	58
6.1	Seudulliset opastussuunnitelmat	58
6.1.1	Seudulliset suunnittelualueet	58
6.2	Maakunnallinen opastusstrategia	60
6.3	Maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä	61
7	LIITTEET	62

Kuvaluettelo

Kuva 1	Alueellisen opastussuunnitelman suunnitelmatyypit	14
Kuva 2	Palvelukohteiden viitoituksessa käytettävät tunnukset (Lähde: Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-21000021-07)	16
Kuva 3	Opastusjärjestelmän kolmitasoinen rakenne (Lähde: Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-21000021-07)	21
Kuva 4	Nähtävyyksien viitoituskelpoisuutta esittelevien tahojen suosittelemat viitoituskelpoiset nähtävyydet.....	30
Kuva 5	Muiden kuin viitoituksen virallisten suosituksenantajien viitoituskelpoisiksi suosittelemat nähtävyydet	31
Kuva 6	Ulkoilulain mukaiset leirintäalueet Keski-Suomessa	34
Kuva 7	Keski-Suomen merkittävimmät palvelut ja kohteet.....	38
Kuva 8	Sininen tie Keski-Suomessa.....	40
Kuva 9	Esimerkkejä Sinisen tien opastusmerkeistä	41
Kuva 10	Esimerkki perustasoisesta opastuspisteestä, Viitasaari (kuva Maarit Orava).....	45
Kuva 11	Esimerkki korkeatasoisesta opastuspisteestä, Keuruu (kuvat Kari Keski-Luopa)	46
Kuva 12	Esimerkki levähdyspalvelutasoisesta opastuspisteestä, Jyväskylä (kuvat Kari Keski-Luopa)	47
Kuva 13	Esimerkki levähdyspalvelutasoisen opastuspisteen suositeltavista lisävarusteista, Äänekoski (kuva Maarit Orava).....	47
Kuva 14	Esimerkki kausiluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Himos. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "yhden tähden opastustoimisto" (kuva Kari Keski-Luopa)	49
Kuva 15	Esimerkki kausiluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Viitasaari. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "yhden tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa ja Maarit Orava, piirros Kari Keski-Luopa) ..	49
Kuva 16	Esimerkki jatkuvaluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Keuruu. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "kahden tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa)	50
Kuva 17	Esimerkki jatkuvaluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Jyväskylä. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "kolmen tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa)	50
Kuva 18	Opastuspaikkojen sijoitusperiaatteet.....	53
Kuva 19	Levähdyspalvelutasoisten opastuspaikkojen tavoiteverkko Keski-Suomessa	54
Kuva 20	Keski-Suomen opastuspaikat vuoden 2009 jälkeen.....	56
Kuva 21	Esitys seudullisten opastussuunnitelmien aluejako Keski- Suomessa	59

Taulukkuuettelo

Taulukko 1	Viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahot	18
Taulukko 2	Ulkoilulain mukaiset leirintäalueet Keski-Suomessa	33
Taulukko 3	Kävijämääriltään* vilkkaimmat kohteet Keski-Suomessa (Lähde: Matkailun Edistämiskeskus, Matkailukohteiden kävijämäärät 2007, MEK E:57 2008).....	35

1 JOHDANTO

1.1 Vuoden 2006 maakunnallinen opastussuunnitelma

Suomen ensimmäinen tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma valmistui Keski-Suomeen vuonna 2006. Suunnitelma määritteli suuntaviivat "Palvelukohteiden alueellisen opastussuunnitelman laatiminen"-ohjeessa esitetyille maakunnallisen opastussuunnitelman sisältövaatimuksille (ks. kohta 1.4.1). Suunnitelmaa on hyödynnetty valtakunnallisella tasolla palvelukohteiden viitoituksen ohjeiden laatimisessa sekä muihin maakuntiin tehdyissä opastussuunnitelmissa. Keski-Suomessa suunnitelmaa on hyödynnetty palvelukohteiden seudullisten ja paikallisten opastussuunnitelmien laatimisissa sekä maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän työskentelyssä.

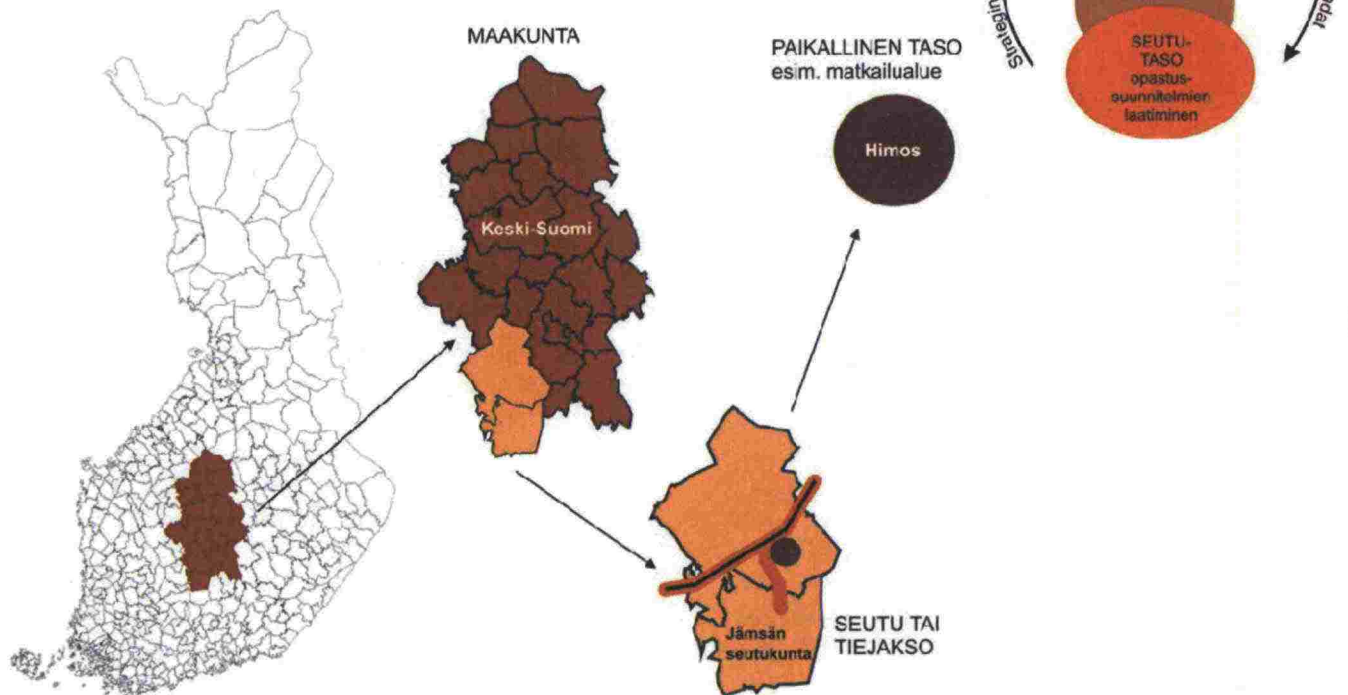
Suunnitelmassa kartoitettiin muun muassa maakunnan opastustoimistot ja -kartat, nähtävyydet ja leirintäalueet sekä määriteltiin yhteistyössä opastuksen lausunnonantajatahojen ja muiden sidosryhmien kanssa maakunnan merkittävimmät palvelukeskittymät, nähtävyydet ja aktiviteetit. Lisäksi suunnitelmassa määriteltiin seudulliset suunnittelualueet yksityiskohtaisempien suunnitelmien laatimista varten, perustettiin Keski-Suomen tieverkon palvelukohteopastuksen ja matkailun yhteistyöryhmä (= maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä) ja laadittiin opastusstrategia maakunnan opastusjärjestelmän kehittämisen edistämiseksi. Suunnitelmassa myös ideoitiin opastuksen toisen tason kehittämistapoja ja tuotiin uutena asiana esille ns. "opastuskeskus-konsepti".

Keski-Suomen maakunnallinen opastussuunnitelma käynnisti eri sidosryhmien välille yhteistyöfoorumin opastusasioiden kehittämisessä, vuorovaikutuksessa ja kohteiden viitoituskelpoisuuksien määrittämisessä. Vastaavaa ei ole onnistuttu saamaan aikaiseksi muualla Suomessa tätä aikaisemmin, vaikka asiasta käytiin valtakunnallista keskustelua jo 1990-luvun alussa, mahdollisesti jo aikaisemmin. Keski-Suomen maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä perustettiin 8.6.2006 ja ryhmä on kokoontunut perustamisensa jälkeen yhteensä neljä kertaa. Lisäksi vuoropuhelua opastusasioissa on käyty muun muassa sähköpostin välityksellä. Ryhmä muodostui Keski-Suomen liiton (puheenjohtaja), Keski-Suomen museon, Keski-Suomen taidetoimikunnan, Keski-Suomen ympäristökeskuksen, Maaseutumatkailuyrittäjien, Metsähallituksen, seutukuntien ja Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiirin (sihteeri) edustajista.

1.2 Palvelukohteiden alueelliset opastussuunnitelmat

Palvelukohteiden alueellisella opastussuunnittelulla tarkoitetaan laajalle alueelle tehtyä kokonaisvaltaista tarkastelua, jossa otetaan huomioon tienkäyttäjien ja palvelujen tarjoajien tarpeet sekä paikalliset olosuhteet joustaviin ja tasapuolisiin viitoitusratkaisuihin pääsemiseksi. Palvelukohteiden alueellisissa opastuseriaahteissa on mahdollista täsmentää yleisiä viitoituseriaahteita alueellisiin olosuhteisiin paremmin sopiviksi.

Alueelliset opastussuunnitelmat jaetaan suunnittelualueen perusteella maakunnallisiin, seudullisiin ja paikallisiin suunnittelutasoihin. Opastusjärjestelmän tavoitteellinen tilanne saavutetaan parhaiten aloittamalla suunnittelu maakunnalliselta tasolta.

Kuva 1 Alueellisen opastussuunnitelman suunnitelmatyypit

1.2.1 Maakunnallinen opastussuunnitelma

Maakunnallisessa opastussuunnitelmassa selvitetään alueen ominaispiirteet, muodostetaan kokonaiskuva maakunnan palveluista, ohjataan seudullisten opastussuunnitelmien laatimista, laaditaan opastusstrategia pitkän tähtäimen opastuksen kehittämiseksi sekä organisoidaan opastusasioiden käsittely. Maakunnallisessa opastussuunnitelmassa ei laadita tavoitetilanteen opastusmerkkisuunnitelmia.

Maakunnallisen tarkastelun jälkeen seudullisissa opastussuunnitelmissa on olemassa vertailukelpoinen tieto muiden seutujen palvelujen palvelutarjonnasta. Tällöin seudullisen tason suunnitelmista syntyy yhdenmukaisia ja keskenään vertailukelpoisia. Maakunnallinen opastussuunnitelma ohjaa seudullisten opastussuunnitelmien laatimista.

1.2.2 Seudullinen opastussuunnitelma

Kuntaa, kuntia tai tiejaksoa käsittävässä seudullisessa opastussuunnitelmassa kartoitetaan tarkasteltavan alueen kaikki potentiaaliset viitoitettavat palvelukohteet, inventoidaan nykyinen viitoitus, täsmennetään yleisiä viitoitusperiaatteita alueellisiin olosuhteisiin paremmin sopiviksi ja laaditaan kartoille tavoitetilanteen opastusmerkkisuunnitelmat.

Seudulliset suunnittelualueet määritellään yleensä maakunnallisessa opastussuunnitelmassa. Seudullinen opastussuunnitelma toimii opastelupien merkittävimpänä asiakirjana ja on avainasemassa palvelukohteiden opastelupien sujuvalle ja valtakunnallisesti yhdenmukaiselle käsittelyprosessille.

Vuonna 2007 laadittiin Keski-Suomessa Jämsän ja Joutsan seutukuntiin seudulliset opastussuunnitelmat. Vuosina 2004–2005 laadittiin nykyistä edeltävän tieliikenneasetuksen mukaisten palvelukohteiden opastusmerkkien ja -tapojen mukaiset alueelliset opastussuunnitelmat Keuruun, Jämsän, Jämsänkosken, Kuhmoisten, Korpilahden, Multian ja Petäjäveden kuntiin. Tämän jälkeen em. alueilla on tapahtunut useita kuntaliitoksia.

1.2.3 Paikallinen opastussuunnitelma

Paikallinen opastussuunnitelma laaditaan matkailualueelle, kunnan keskustaajamaan tai alueelle, jossa suuri palvelujen määrä edellyttää viitoituksessa normaalia enemmän erityisratkaisujen tekemistä. Paikallisessa opastussuunnitelmassa tehdään vastaavia asioita kuin seudullisessa opastussuunnitelmassa, mutta palvelujen suuren määrän vuoksi viitoitusratkaisuihin joudutaan olosuhteiden pakosta etsimään kohdekohtaiselle viitoitukselle vaihtoehtoisia ratkaisuja esimerkiksi kehittämällä opastuspaikkajärjestelmää.

Seudullisissa opastussuunnitelmissa paljon palveluja sisältävä alue voidaan viitoittaa esimerkiksi alueen yhteiselle opastuspisteelle, joista palveluista saa lisätietoa. Paikallisen opastussuunnitelman laatiminen samanaikaisesti seudullisen suunnitelman kanssa on perusteltua ja suositeltavaa, jos alueen palvelujen osoittamisessa ei esiinny kohtuuttomasti ongelmia tai jos ratkaisut ovat helposti löydettävissä jo seudullisella tasolla.

Keski-Suomessa Himoksen matkailualueen palvelukohteiden viitoitusratkaisut tarkistettiin viimeksi vuonna 2007 Jämsän seudun palvelukohteiden opastussuunnitelman yhteydessä. Vuonna 2008 Peurungan matkailualueelle laadittiin oma palvelukohteiden opastussuunnitelma.

1.3 Palvelukohteiden viitoituksen opastusmerkit ja tunnukset

Palvelukohteiden viitoituksessa otettiin helmikuussa 2007 käyttöön uusia liikennemerkkejä ja laajennettiin ruskean värin käyttöä. Viitoitus on uusittava uusien tunnusten ja opastusmerkkien mukaisiksi vuoden 2013 loppuun mennessä. Opastuspaikkojen viitoitus on uusittava kuitenkin jo vuoden 2009 loppuun mennessä.

Viitoituskriteerit täyttäviä palvelukohteita voidaan osoittaa tieliikenneasetuksen mukaisilla opastusmerkeillä, joissa käytetään palvelukohteiden tunnuksia. Jos kohteelle ei ole määritelty tieliikenneasetukseen omaa tunnusta, se voidaan yleensä osoittaa palvelukohteen osoiteviitalla ilman tunnusta, jos se katsotaan tienkäyttäjälle tarpeelliseksi kohteeksi. Palvelukohteen opastustaulun pohjaväri voi olla sininen tai ruskea merkissä osoitettavan palvelun mukaan. Palvelukohteen osoiteviitta ja tämän ennakkomerkki ovat aina ruskeapohjaisia. Ruskeapohjaisilla merkeillä osoitetaan ensisijaisesti vapaa-ajan matkailuun tarkoitettuja palveluja ja sinipohjaisilla merkeillä sellaisia yleisesti matkoihin liittyviä palveluja, joilla ei ole selkeää pääkäyttäjärhymää.

MATKAILUTIET

NÄHTÄVYYDET

AKTIVITEETIT

MAASEUTUYRITYKSET

Kuva 2 Palvelukohteiden viitoituksessa käytettävät tunnukset
(Lähde: Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-2100021-07)

1.4 Palvelukohteiden viitoituksen ohjeet

1.4.1 Ohje palvelukohteiden alueellisten opastussuunnitelmien laatimiselle

Eri tiepiireihin tehtävien palvelukohteiden alueellisten opastussuunnitelmien tulee olla sisällöltään yhdenmukaisia ja keskenään vertailukelpoisia. Suunnitelmien tekemisen helpottamiseksi valmistui toukokuussa 2007 ohjejulkaisu "Palvelukohteiden alueellisen opastussuunnitelman laatiminen, TIEH 2100051-07", joka määrittelee alueellisten opastussuunnitelmien eri tasot sekä antaa ohjeet eri suunnitelmatasojen tekemiseen ja organisoimiseen.

Julkaisu on saatavissa osoitteesta www.tiehallinto.fi/julkaisut.

1.4.2 Palvelukohteiden viitoitus -ohje

Palvelukohteiden uudet opastusmerkit ja ruskean värin käytön laajentuminen aiheuttivat muutoksia palvelukohteiden viitoituksen valtakunnalliseen ohjeistukseen. Opastusmerkkimuutosten yhteydessä tehtiin myös joitakin ajankohdaisia täsmennyksiä "olemassa olevien palvelukohteiden opastusmerkkien" käyttöön ja viitoituskriteereihin. Muutoksia on voitu tehdä palvelukohteiden viitoituskriteereihin, opastusetaisyyksiin, opastustapoihin sekä opastusmerkkien väreihin ja ulkoasuun. Esimerkiksi palvelukohteiden opastustaulujen käyttöpöytäkirjoita ja maaseutuyritysten opastustapaa selkeytettiin.

Palvelukohteiden viitoitusohjeessa on monelle kohteelle määritelty viitoituskelpoisuuden suositustenantajataho (ks. taulukko 1), jonka palveluja käytetään opastelupien myöntämisessä ja alueellisten opastussuunnitelmien laatimisessa. Muutoinkin palvelukohteiden viitoituksessa on tarkoitus lisätä yhteistyötä Tiehallinnon ja sidosryhmien välillä.

Palvelukohteiden viitoitusohje korostaa alueellisten opastussuunnitelmien merkitystä. Alueellisessa suunnittelussa on mahdollista täsmentää yleisiä viitoitusperiaatteita paremmin alueellisiin olosuhteisiin sopiviksi. Alueelliset viitoitusperiaatteet eivät kuitenkaan saa olla ristiriitaisia yleisten viitoitusperiaatteiden kanssa.

Palvelukohteiden opastelukäytäntö muuttui lokakuussa 2006, kun opastelupien käsittely keskitettiin valtakunnallisesti yhteen paikkaan. Tiehallinnon Lupapalvelut sijaitsee Tampereella. Jatkossa kaikkien maanteille sijoittuvien palvelukohteiden opastusmerkkien opasteluvat ovat määräaikaista yleisimmän määräajan ollessa viisi vuotta.

Edellä mainittuja asioita on käsitelty tarkemmin Tiehallinnon ohjejulkaisussa ”Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-21000021-07”. Julkaisu on saatavissa osoitteesta www.tiehallinto.fi/julkaisut.

1.4.3 Palvelukohteiden opastuksen sidosryhmät

Palvelukohteiden viitoituksessa Tiehallinnon keskeisenä tehtävänä on toimia lupaviranomaisena maanteille sijoitettavien opastusmerkkien osalta. Lisäksi Tiehallinto toimii opastuksen asiantuntijatahona ja valvoo opastuksen toteutumista tieverkolla. Kuntien keskeisenä tehtävänä on toimia lupaviranomaisena kaduille tulevien opasteiden osalta sekä huolehtia opastuspaikkojen asianmukaisesta tasosta. Myös yksityisellä tiellä palvelukohteen opastusmerkin asettamiseen tarvitaan kunnan suostumus.

Tiehallinnon ja kuntien lisäksi palvelukohteiden opastuksen sidosryhmiin kuuluvat muun muassa eri kohteiden tai palvelujen viitoituskelpoisuuksien suositustenantajatahot ja palveluja tarjoavat yrittäjät.

Taulukko 1 Viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahot

Suosituksenantaja	Mistä antaa suosituksen?	
Museovirasto		Merkittävä museo, historiallinen rakennus tai rakennushistoriallinen kohde Merkittävä historiallinen nähtävyys
Läänin taidetoimikunta		Merkittävä taiteellinen nähtävyys
Alueen ympäristökeskus		Merkittävä luonnonnähtävyys tai arvokas luontokohde
Metsähallitus		Kansallispuisto, luontokeskus tai merkittävä luonnonsuojelualue
Suomen Matkailuorganisaatioiden yhdistys - SUOMA ry		Kansainvälisen vihreävalkoisen i-tunnuksen käyttöoikeuden saanut toimisto
Suomen Leirintäalueyhdistys ry		Leirintäalueet ja matkailuajoneuvoalueet (epäselvissä tilanteissa)
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry		Hotellit ja motellit (epäselvissä tilanteissa)
Suomen Retkeilymajajärjestö		Retkeilymajat eli hostellit (epäselvissä tilanteissa)
Suomen Golfliitto		Golfkentät (epäselvissä tilanteissa)
Suomen Ratsastajainliitto ry		Ratsastuspaikat (epäselvissä tilanteissa)
Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö		Virkistyskalastuspaikat (epäselvissä tilanteissa)

2 TAVOITTEET

2.1 Tieverkon palvelukohteiden maakunnallisen opastussuunnitelman tavoitteet

Tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma on maakuntaa koskeva strateginen suunnitelma, jossa selvitetään alueen erityispiirteet, laaditaan opastusstrategia pitkän tähtäimen opastusjärjestelmän kehittämiselle ja organisoidaan opastusasioiden käsittely. Suunnitelma palvelee ensisijaisesti opastuksen asiantuntijoita, lupakäsittelijöitä ja opastuksen sidosryhmiä.

Maakunnallisen opastussuunnitelman tavoitteita ovat:

- Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävien nähtävyyksien, aktiiviteettipaikkojen, matkailualueiden, leirintäalueiden ja opastuspaikkojen kartoittaminen
- Maakunnan merkittävimpien ja vetovoimaisimpien palvelujen ja kohteiden määrittäminen nykytilanteen kartoitusvaiheen perusteella yhteistyössä sidosryhmien kanssa
- Opastuspaikkojen kehittämisperiaatteiden määrittäminen ja yhteistyömallien visioiminen
- Seudullisten ja paikallisten suunnittelualueiden määrittäminen
- Palvelukohteiden opastuksen maakunnallisen yhteistyöryhmän perustaminen ja toimintamallien määrittäminen
- Yhteisesti sovittavan maakunnan opastusstrategian kirjaaminen

Palvelukohteiden maakunnallisen opastussuunnittelun keskeinen tavoite on lisätä sidosryhmien, erityisesti kuntien ja eri palvelujen viitoituskelpoisuutta suosittavien toimijoiden, tietoisuutta opastusasioissa sekä luoda puitteet seudullisten opastussuunnitelmien onnistumiselle ja sidosryhmien pitkäjänteiselle yhteistyölle. Suunnitelman tavoitteena on ohjata seudullisten opastussuunnitelmien laatimista sekä varmistaa seudullisten suunnitelmien yhdenmukaisuus.

2.1.1 Vuonna 2006 valmistuneen suunnitelman päivityksen tarve

Vuonna 2006 valmistuneen "Keski-Suomen palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma" -suunnitelman päivittäminen on tullut tarpeelliseksi, koska suunnitelman valmistumisen jälkeen palvelukohteiden viitoituksessa on otettu käyttöön uusia opastusmerkkejä, laajennettu ruskean värin käyttöä sekä tarkistettu yleisiä opastusperiaatteita. Myös Tiehallinnon ylläpitämät Tieinfo-pisteet poistuivat vuoden 2008 lopussa käytöstä. Suunnitelmaa on tarkoituksenmukaista pitää ajan tasalla myös siitä syystä, että se toimii lähitökohtana tieliikenneasetuksessa mainittujen tunnusten käyttöoikeuden arvioimiselle.

Tieliikenneasetuksessa mainitaan, että palvelukohteiden viitoitus on uusittava uuden käytännön mukaiseksi vuoden 2013 ja opastuspisteiden ja -toimis-

tojen osalta jo vuoden 2009 loppuun mennessä. Opastuspisteiden ja -toimistojen viitoituksen uusiminen edellyttää, että viitoituskriteerit täyttävien opastuspisteiden ja -toimistojen sijainnit selvitetään ja viitoituskelpoiset opastuspisteet ja -toimistot esitetään kartalla vuoden 2009 tilanteessa.

2.2 Palvelukohteiden viitoituksen yleiset tavoitteet

Palvelukohteiden viitoituksen yleiset tavoitteet ovat:

- Kaikkien viitoitettavien palvelujen, nähtävyyksien, aktiviteettien ja maa-seutuuyritysten tulee olla hyväntasoisia ja viitoituskriteerit täyttäviä kohteita. Opastus tunnuskuvioineen antaa tienkäyttäjälle selkeän kuvan palvelujen luonteesta ja laadusta, minkä vuoksi on tärkeää, että tienkäyttäjälle tarjottu tieto pitää paikkaansa ja että palvelujen taso vastaa opastuksen sisältöä.
- Palvelukohteet osoitetaan viitoitusohjeiden ja alueellisten viitoitusperiaatteiden mukaisesti. Opastuksen tulee olla helposti luettavaa, minkä vuoksi kohdeopastuksessa tulee suosia hyväksytyjä tunnuksia ja helposti ymmärrettävää tekstiä.
- Opastusmerkeissä käytetään vain tieliikenneasetuksen mukaisia tunnuksia. Myös opastuspisteiden opastuskartoissa käytettävien tunnusten tulee olla yhdenmukaisia ja kansainvälisesti ymmärrettäviä.
- Suurissa taajamissa ja matkailualueilla kohteeseen perille löytäminen perustuu ensisijaisesti toimivaan tieverkon viitoitukseen sekä opastuspaikan opastuskartassa annettuun tietoon ja osoitejärjestelmän mukaiseen tie- tai katunimeen ja osoitenumeroon. Opastusta joudutaan usein käytännön syistä rajoittamaan kohteiden suuren määrän vuoksi ja tasapuolisin viitoitusratkaisu saadaan yleensä järjestämällä viitoitus opastuspisteen kautta. Taajaman reuna-alueilla oleviin tienvarsipalveluihin voidaan opastus tarvittaessa hoitaa kohdekohtaisen viitoituksen avulla.
- Yrittäjiä tulee kohdella tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti, minkä vuoksi kaikille yrittäjille tulee samoissa olosuhteissa tarjota samat mahdollisuudet kohteidensa osoittamiseen.
- Kaikissa viitoitusratkaisuisissa tulee liikenneturvallisuuden huolehtiminen olla yksi tärkeimpiä kriteerejä. Siksi on tärkeää, ettei liian suuri opastusmerkkien määrä heikennä autoilijan mahdollisuuksia toimia turvallisesti ja ettei viitoituksen puute tai opastusmerkkien väärä sijoittelu aiheuta yllättäviä päätöksentekotilanteita.

Opastuksella pyritään vähentämään mainostamistarvetta. Lupaviranomaisen tulee pystyä valvomaan vallitsevaa tilannetta ja huolehtimaan siitä, ettei maanteiden ja katujen varsilla ole luvattomia opasteita tai mainoksia.

2.3 Opastusjärjestelmän kolmitasoinen rakenne

Maantiellä viitoituksen tarkoituksena on yhdessä asianmukaisen tiekartan kanssa, johon tienkäyttäjä tutustuu ennen matkalle lähtöä, opastaa tienkäyttäjä kohteeseen edullisinta reittiä. Palvelukohteiden viitoitus täydentää reittiopastusta osoittamalla tienkäyttäjälle tämän matkan aikana tarvitsemia palveluja. Opastusjärjestelmän rakenne muodostuu kolmesta tasosta (ks. kuva 3).

Ensimmäinen taso - Tiekartat ja tieverkon viitoitus

Tienkäyttäjä suunnistaa tieverkolla tiekartassa esitetyihin kohteisiin vertailemalla tiekarttaa ja tieverkon viitoitusta toisiinsa. Suunnistaminen tieverkolla on mahdollista tunnistamalla tienviitoista tiekartalla esiintyvät tienumerot ja maantieteelliset erisnimet, jolloin kielellisiä ongelmia ei pääse syntymään.

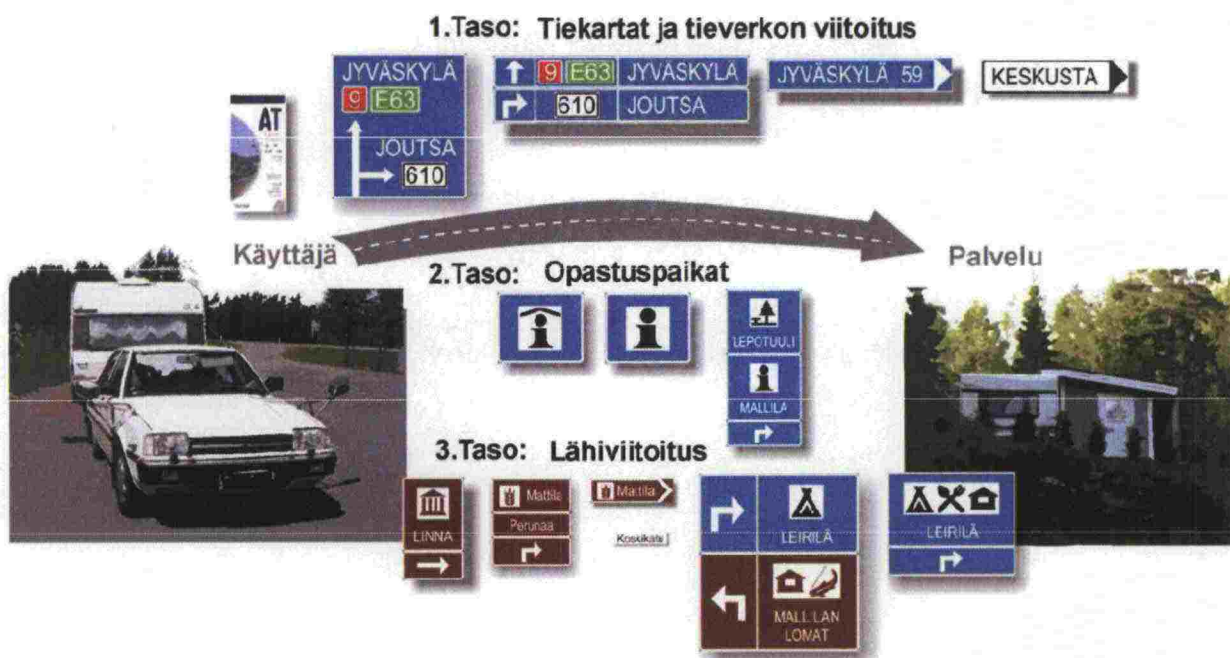
Toinen taso - Opastuspaikat

Tienkäyttäjä suunnistaa tiekartalle merkittyyn tai viitoitettuun opastuspaikkaan halutessaan monimuotoisempaa ja tarkempaa tietoa sijaintiympäristönsä palveluista ja kohteiden sijainnista kuin mitä tiekartta tarjoaa. Opastuspaikassa tienkäyttäjän on mahdollista täsmätä sijaintinsa tiekartalla, mikäli sijainnista on ollut epävarmuutta. Opastuspaikkaan saapuessaan tienkäyttäjä kohtaa vähintään ulko- tai sisätiloihin sijoitetun alueellisen opastuskartan (*opastuspiste*) sekä mahdollisesti myös esimerkiksi sisätiloihin sijoittuvan interaktiivisen opastuspäätteen tai matkailuneuvontapisteen (*opastustoimisto*).

Opastuspaikkojen tärkeä tehtävä on opastaa tienkäyttäjä sille tielle, josta lopulliseen määränpähän käännyttään. Hyvin varustetusta opastuspaikasta tienkäyttäjä voi ottaa mukaansa alueen matkailupalveluja esittelevän kartan, joka toimii varmistuksena matkalla perille.

Kolmas taso - Lähiviitoitus

Tienkäyttäjä löytää perille kohteeseen lähiviitoituksen avulla. Lähiviitoituksen perustyökaluja ovat osoitejärjestelmää tukevat tien- ja kadunnimikilvet sekä lähi-, paikallis- ja erityiskohteita osoittavat tienviitat, joita tarvittaessa täydennetään palvelukohteiden opastusmerkeillä ja erilaisilla toimintoja kuvaavilla osoiteviitoilla.

Kuva 3 Opastusjärjestelmän kolmitasoinen rakenne
(Lähde: Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-21000021-07)

3 TIEVERKON MERKITTÄVIMMÄT PALVELUKOhteet

3.1 Yleistä

Tieverkon merkittävimpinä palvelukohteina tarkoitetaan tässä yhteydessä tieliikenneasetuksessa määriteltyjä viitoituskelpoisia nähtävyyksiä sekä muita maakunnan vetovoimaisimpia matkailualueita ja suurimpia aktiviteettipaikkoja. Tienkäyttäjille ja matkailijoille tarkoitetut muut palvelut, kuten erilaiset majoitus- ja ravitsemiskohteet, kartoitetaan vasta seudullisella suunnittelutasolla. Poikkeuksena ovat leirintäalueet, jotka kartoitetaan jo maakunnallisella suunnittelutasolla, koska niitä ei ole kaikissa kunnissa, ne sijaitsevat keskus-
tojen ulkopuolella ja ne synnyttävät pitempimatkaista liikennettä.

Tieverkon merkittävimpien palvelukohteiden määrittely on tehty yhteistyössä opastuksen maakunnallisen yhteistyöryhmän kanssa. Määrittelyn lähtökohtina ovat olleet:

- Aikaisemmat vuoden 2006 suunnitelmaa varten saadut seuraavat lausunnot tai näkemykset:
 - Museovirasto
 - 14.12.2005, DNRO 18/008/2005 - tehty yhteistyössä Keski-Suomen museon kanssa
 - 31.10.2005, DNRO 18/008/2005
 - 27.1.2005, DNRO 1/008/2005
 - Keski-Suomen ympäristökeskus
 - 1.11.2005, DNRO KSU-2005-L-494/25
 - 26.1.2005, DNRO KSU-2004-L-542
 - Keski-Suomen taidetoimikunta
 - 4.11.2005, tarkennus 20.12.2005
 - 15.2.2005
 - Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelut, 21.10.2005
- Tätä suunnitelmaa varten saadut tarkennetut lausunnot tai näkemykset:
 - Keski-Suomen museo, 7.8.2008
 - Museovirasto, 9.4.2009
 - Keski-Suomen ympäristökeskus (xx.x.2009)
 - Keski-Suomen taidetoimikunta (xx.x.2009)
 - Metsähallitus (xx.x.2009)
 - Suomen Leirintäalueyhdistys ry, 1.4.2009
- Kuntien ja kuntien matkailupalveluyhtiöiden näkemykset alueen viitoituskelpoisista kohteista

Lisäksi nähtävyyksien määrittelyssä on otettu huomioon Jämsän ja Joutsan palvelukohteiden seudullisien opastussuunnitelmien työryhmätyöskentelyn tulokset.

Palvelukohteiden viitoitusohje

Suosituksen museon, historiallisesti merkittävän rakennuksen tai rakennushistoriallisen kohteen viitoituskelpoisuudesta antaa Museovirasto.

Museoviraston viitoituskelpoisiksi suosittelemien museoiden tai historiallisten rakennusten viitoittamisessa voidaan taajaman ulkopuolella yleensä käyttää palvelukohteen opastustaulua. Taajamassa kohteen viitoituskelpoisuus tarkastellaan aina tapauskohtaisesti. / ks. kohta 6.1.

3.2 Nähtävyydet

Museo tai historiallinen rakennus

Kohteiden viitoituskelpoisuuksien kannalta Keski-Suomen merkittävimmät museot ja historialliset rakennukset on kartoitettu Museovirastolta saatujen lausuntojen perusteella. Museoviraston 14.12.2005 lausunto oli tehty yhteistyössä Keski-Suomen museon kanssa. Lausunnoissa oli eroteltu erittäin merkittävät kohteet merkittävistä kohteista. Kohteiden viitoituskelpoisuuksien kannalta erittäin merkittäviä museoita ovat Pienmäen talomuseo (Hankasalmi), Keski-Suomen Ilmailumuseo (Jyväskylä), Keuruun museo (Keuruu), Peltolan mäkitupalaismuseo (Luhanka) ja Saunakylä (Muurame). Museovirasto korostaa, että viitoitettavien kohteiden tulee olla avoinna kesäkaudella vähintään viitenä päivänä viikossa.

Keski-Suomen taidetoimikunnan mielestä osa museoista tai historiallisista rakennuksista on myös taiteellisina nähtävyyksinä viitoituskelpoisia.

Merkittävät museot tai historialliset rakennukset

(T = sijaitsee taajamassa / viitoituskelpoisuuden suosittelija):

Hankasalmi	Pienmäen talomuseo (Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
Jyväskylä	Alvar Aalto -museo (T / Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
	Jyväskylän taidemuseo (T / Museovirasto)
	Jyväskylän yliopiston museo (T / Museovirasto)
	Keski-Suomen Ilmailumuseo (Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
	Keski-Suomen luontomuseo (T / Museovirasto)
	Keski-Suomen museo (T / Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
	Suomen käsityön museo (T / Museovirasto)
Karstula	Wanhat vehkeet automuseo (Museovirasto)
Keuruu	Keuruun museo , sijaitsee matkailukeskus Kamanassa (Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
Luhanka	Peltolan mäkitupalaismuseo (Museovirasto)
Muurame	Saunakylä (Museovirasto)
Saarijärvi	Saarijärven museo (T / Museovirasto, K-S taidetoimikunta)
	Säätyläiskotimuseo (Museovirasto*, K-S taidetoimikunta)
Äänekoski	Äänekosken kaupunginmuseo (T / Museovirasto)
	Äänekosken taidemuseo (T / Museovirasto)

Yllä olevassa listassa on esitetty lihavoituna viitoituskelpoisuuden kannalta erittäin merkittävimmät kohteet. Kaikki merkittävät museot ja historialliset rakennukset on esitetty kuvassa 4 Keski-Suomen muiden merkittävien nähtävyyksien kanssa.

* 7.8.2008 Keski-Suomen museo täsmensi Museoviraston ja Keski-Suomen museon 14.12.2005 yhteistyössä tekemää lausuntoa viitoituskelpoisuuden kannalta Keski-Suomen merkittävistä museoista tai historiallisista nähtävyyksistä.

Muut museot ja historialliset rakennukset

Keski-Suomen museo, kunnat tai kuntien matkailusta huolehtivat matkailu- palveluyhtiöt ovat suositelleet Museoviraston viitoituskelpoisiksi esittämien kohteiden lisäksi seuraavia museoita tai historiallisia rakennuksia viitoituskelpoisiksi kohteiksi (*T = sijaitsee taajamassa / viitoituskelpoisuuden suositelija*):

Hankasalmi	Hankasalmen museokylä (<i>T / Museovirasto*</i>)
Joutsa	Joutsan talomuseo (<i>Museovirasto*</i>) Kotiseututalo Simola (<i>T / K-S museo</i>)
Jyväskylä	Jyväskylän kaupungin kunnallistekniikan museo (<i>K-S museo</i>) Jyväskylän lyseon museo (<i>T / K-S museo</i>) Korpilahden kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo</i>) Niitynpään työläiskotimuseo (<i>K-S museo</i>)
Jämsä	Aarresaaren kotiseutumuseo (<i>Museovirasto*</i>) Hallinportin ilmailumuseo (<i>Museovirasto*</i>) Jämsän kirkkomuseo (<i>T / Jämsek Oy</i>) Kuoreveden kotiseutumuseo (<i>Museovirasto*</i>) Längelmäen kotiseutumuseo (<i>K-S museo</i>) Maanmiehen museo (<i>Museovirasto*</i>) Pälämäen kotiseutumuseo (<i>Museovirasto*</i>) Veljesten Wanha konttori (<i>K-S museo</i>)
Karstula	Karstulan kotiseutumuseo (<i>T / Saarijärven Seudun Matkailu, K-S museo</i>) Lotta- ja suojeluskuntanäyttely (<i>Saarijärven Seudun Matkailu</i>)
Keuruu	Keuruun kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo, Keuruun kaupunki</i>) Pihjalaveden kotiseutumuseo (<i>K-S museo</i>)
Kinnula	Kinnulan kotiseutumuseo (<i>Museovirasto*</i>)
Kivijärvi	Kivijärven kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo</i>) Koulumuseo (<i>Kivijärven kunta</i>)
Konnevesi	Konneveden Kotiseutumuseo (<i>T / Museovirasto*</i>)
Kuhmoinen	Ase- ja varusmuseo (<i>T / Museovirasto*</i>)
Kyyjärvi	Kyyjärven kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo</i>)
Laukaa	Laukaan kirkkomuseo (<i>T / K-S museo</i>) Museokylä Kalluntalo (<i>T / Museovirasto*</i>)
Multia	Multian kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo</i>) Uitamonskosken mylly (<i>K-S museo</i>)
Petäjävesi	Keski-Suomen tieliikennemuseo (<i>T / Museovirasto*</i>) Radio- ja puhelinmuseo (<i>Museovirasto*</i>)
Pihtipudas	Pihtiputaan kotiseutumuseo (<i>T / K-S museo</i>)
Saarijärvi	Säätyläiskotimuseo (<i>Museovirasto*</i>)
Viitasaari	Kärnän sähkölaitosmuseo (<i>Museovirasto*</i>) Viitasaaren metsätyömuseo (<i>Museovirasto*, Witas Oy</i>)
Uurainen	Uuraisten kotiseutumuseo (<i>K-S museo</i>)
Äänekoski	M-real Oyj:n tehdasmuseo (<i>Äänekosken kaupunki</i>)

* 7.8.2008 Keski-Suomen museo täsmensi Museoviraston ja Keski-Suomen museon 14.12.2005 yhteistyössä tekemää lausuntoa viitoituskelpoisuuden kannalta Keski-Suomen merkittävistä museoista tai historiallisista nähtävyyksistä.

Muut museot ja historialliset rakennukset on esitetty liitteessä 2 muiden vastaavien Keski-Suomen nähtävyyksien kanssa.

Palvelukohteiden viitoitusohje

Palvelukohteen osoiteviittaa voidaan käyttää osoittamaan nähtävyyttä, jonka viitoitusta virallinen lausunnonantajataho ei puolla, mutta joita kunta tai maakuntamuseo pitää paikallisesti tärkeänä.

Muiden kuin viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahojen, kuten esimerkiksi kuntien, maakuntamuseon tai matkailu- palveluyhtiön, viitoituskelpoisiksi suosittelemia museoita tai historiallisia rakennuksia osoitetaan taajaman ulkopuolella yleensä palvelukohteen osoiteviitalla ja tarvittaessa palvelukohteen osoiteviitan ennakkomerkillä. Taajamissa tällaisia kohteita ei yleensä viitoiteta, ellei viitoitukselle ole liikenteellistä tarvetta. / ks. kohta 6.1.

Palvelukohteiden viitoitusohje

Unescon maailmanperintöluetteloon pääseminen edellyttää kulttuuriperintökohdeelta, että se on ihmillisen luovuuden mestariteos tai poikkeuksellisen merkittävä todiste olemassa olevasta tai hävinneestä kulttuurista. Luonnonperintökohde voi kertoa maapallon historian tärkeästä kehitysvaiheesta tai olla esimerkki käynnissä olevasta ekologisesta tai biologisesta muutoksesta.

Maailmanperintökohteen viitoittamisessa voidaan taajaman ulkopuolella yleensä käyttää palvelukohteen opastustaulua. Taajamassa kohteen viitoituskelpoisuus tarkastellaan aina tapauskohtaisesti. / ks. kohta 6.1.

Maailmanperintö

Keski-Suomessa on kaksi Suomen seitsemästä maailmanperintökohteesta: **Petäjaveden vanha kirkko** ja **Struven ketjun mittauspiste** Korpilahden Puolakassa. Muut suomalaiset maailmanperintökohteet ovat Suomenlinna, Vanha Rauma, Verlan puuhiomo ja pahvitehdas, Sammallahdenmäen pronssikautinen rökkiöalue ja Merenkurkun saaristo.

Petäjaveden vanha kirkko

Petäjaveden vanha kirkko on pohjoisen puuarkkitehtuurin merkittävä muistomerkki, joka merkittiin maailmanperintöluetteloon vuonna 1994. Se edustaa pohjoismaista, luterilaista kirkkoarkkitehtuuria ja hirsirakentamistaidon pitkää perinnettä. Kirkko on huomattava osoitus siitä, kuinka paikalliset rakennusmestarit omaksuivat Euroopan kirkkoarkkitehtuurin tyylipiirteitä ja sovelsivat niitä taidokkaasti hallitsemaansa hirsisalvostekniikkaan.

Päijänteeseen laskevan järvireitin varrella sijaitseva kirkko rakennettiin vuosina 1763 - 1765 rakennusmestari Jaakko Klemetinpoika Leppäsen johdolla. Kirkkoon lisättiin 60 vuotta myöhemmin kellotapuli. Kirkko jäi pois käytöstä vuonna 1879, kun pitäjään valmistui uusi kirkko. Vanhassa kirkossa ei enää pidetty jumalanpalveluksia, mutta sitä ei kuitenkaan purettu. Kirkonkellot jäivät vanhan kirkon tapuliin ja hautausmaa oli edelleen seurakunnan käytössä.

Kirkkoa on kunnostettu määrätietoisesti 1920-luvulta lähtien. Kirkkoa käytetään edelleen kesäisin

Lähde: Museoviraston www-sivut; Maailmanperintökohteet Suomessa

Struven ketju

Saksalaissyntyinen tähtitieteilijä Friedrich George Wilhelm Struve päätti 1800-luvun alkupuolella selvittää tarkemmin maapallon kokoa ja muotoa kolmiomittauksilla. Struven kolmiomittausketju on eräs aikansa huomattavin teknis-tieteellinen saavutus. Ketju kulkee pohjoisen Jäämeren rannalta Mustallemerelle Ukrainan Izmailiaan ja pituutta sillä on noin 2820 kilometriä. Tarkkatuloksiset mittaukset ketjulla suoritettiin vuosina 1816–1855. Ketju muodostuu 258 peruskolmiosta ja 265 peruspisteestä. Pohjoisin piste sijaitsee Norjassa lähellä Hammerfestia ja eteläisin Mustanmeren tuntumassa Ukrainassa. Unescon maailmanperintöluetteloon ja suojeltaviksi kohteiksi on valittu 34 mittauspistettä. Niistä Puolakan mittauspiste sijaitsee Korpilahdella Keski-Suomessa. Muut Suomen Struven ketjun mittauspisteet sijaitsevat Pyhtäällä, Lapinjärvellä, Torniossa, Ylitorniossa ja Enontekiöllä.

Luontokohteet

Keski-Suomen ympäristökeskuksen mielestä alueen merkittäviä viitoituskel-
poisia luontokohteita ovat Metsähallituksen hallinnassa ja hoidossa olevat
Leivonmäen, Isojärven, Pyhä-Häkin ja Salamajärven kansallispuistot. Näi-
den lisäksi merkittävänä luontokohteena voidaan pitää Viitasaarella olevaa
Heinä-Suvannon lintujärveä, joka on alueen ainoa kansainvälisesti merkittä-
vä noin 400 hehtaarin kosteikkoalue.

Metsähallituksen mielestä Keski-Suomen suojelualueiden yleisökäytön pai-
nopistealueet sijoittuvat alueen neljään kansallispuistoon.

Merkittävät luontokohteet (viitoituskelpoisuuden suosittelija):

Kivijärvi, Kinnula	Salamajärven kansallispuisto (K-S ympäristökeskus, Metsähallitus)
Kuhmoinen	Isojärven kansallispuisto (K-S ympäristökeskus, Met- sähallitus)
Joutsa	Leivonmäen kansallispuisto (K-S ympäristökeskus, Metsähallitus)
Jyväskylä	Vaarunvuoret (K-S ympäristökeskus, Metsähallitus)
Saarijärvi	Pyhä-Häkin kansallispuisto (K-S ympäristökeskus, Metsähallitus)
	Julmat Lammit (K-S ympäristökeskus, Metsähallitus, Saa- rijärven Seudun Matkailu)
Viitasaari	Heinä-Suvannon lintujärvi (K-S ympäristökeskus)

Yllä olevassa listassa kaikki kohteet ovat suosituksenantajatahojen mielestä
viitoituskelpoisuuden kannalta erittäin merkittäviä. Kaikki merkittävät luonto-
kohteet on esitetty kuvassa 4 Keski-Suomen muiden merkittävien nähtä-
vyksien kanssa.

Muut luontokohteet

Keski-Suomen ympäristökeskus on listannut "Luontoretelle Keski-Suomeen
-oppaaseen" yhteensä 141 luontoretikohdetta Keski-Suomesta, joista alu-
eellisesti merkittävien luontokohteiden merkitsemistä palvelukohteen osoite-
viitoilla voisi pohtia.

Kunnat tai kuntien matkailusta huolehtivat matkailupalveluyhtiöt ovat suosi-
telleet Keski-Suomen ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen viitoituskel-
poisiksi esittämien kohteiden lisäksi seuraavia luontokohteita viitoituskelpoi-
siksi kohteiksi (T = sijaitsee taajamassa / viitoituskelpoisuuden suosittelija):

Laukaa	Hitonhauta (Äänekosken kaupunki)
Jämsä	Synninlukko (Jämsek Oy) Vororotti (Jämsek Oy)
Saarijärvi	Kulhanvuori ja Syväoajan rotko (Saarijärven Seudun Matkailu) Pyhäkankaan karsikko (Äänekosken kaupunki)
Äänekoski	Kapeenkosken koskikalastus- ja virkistysalue (Äänekosken kaupunki) Laulavan Mörön polku (Äänekosken kaupunki)

Palvelukohteiden viitoitusohje

Suosituksen kansal-
lispuiston ja luonto-
keskuksen viitoitus-
kelpoisuudesta antaa
Metsähallitus. Suosi-
tuksen luonnonnähtä-
vyiden tai muun arvokkaan luontokohteen viitoituskelpoi-
suudesta antaa alu-
eellinen ympäristö-
keskus.

Merkittävän luonto-
kohteen viitoittami-
sessa voidaan taaja-
man ulkopuolella
yleensä käyttää pal-
velukohteen opastus-
taulua. Taajamassa
kohteen viitoituskel-
poisuus tarkastellaan
aina tapauskohtai-
seksi. / ks. kohta 6.1.

Muut luontokohteet on esitetty liitteessä 2 muiden vastaavien Keski-Suomen nähtävyyksien kanssa.

Näköalapaikat

Keski-Suomen ympäristökeskuksen mielestä Keski-Suomessa on useita korkeille paikoille rakennettuja maisema- ja näköalatorneja esimerkiksi Multian Kiiskilänmäellä, Joutsan Tammimäellä, Sumiaisten Kaakkovuorella, Pihtiputaan Haapavuorella, Viitasaaren Luotolansaassa, Äänekosken Tärtävuorella ja Leivonmäen Kuhasenmäellä. Myös monet kyläyhdistykset ovat rakentaneet torneja EU-rahoituksen turvin erityisesti matkailijoiden saamiseksi seutukunnille. Keski-Suomen ympäristökeskuksen mielestä joidenkin turvallisten ja helposti saavutettavien kohteiden viitoittamista tulee harkita.

Lisäksi kunnat tai kuntien matkailusta huolehtivat matkailupalveluyhtiöt ovat suosittelleet Keski-Suomen ympäristökeskuksen harkinnanvaraisesti viitoitettavien kohteiden lisäksi seuraavia näkötorneja viitoituskelpoisiksi kohteiksi (viitoituskelpoisuuden suosittelevat):

Joutsa	Kuhasenmäen näkötorni (<i>Joutsan kunta</i>) Tammimäen näkötorni (<i>Joutsan kunta</i>)
Karstula	Kirkkovuoren näkötorni (<i>Saarijärven Seudun Matkailu</i>)
Viitasaari	Savivuoren näkötorni (<i>Witas Oy</i>)
Multia	Kiiskilänmäen näkötorni (<i>Multian kunta</i>)

Palvelukohteiden viitoitusohje

Suosituksen merkittävästä historiallisesta nähtävyydestä antaa Museovirasto ja suosituksen taiteellisesta nähtävyydestä antaa läänin.

Merkittävän muun nähtävyyden viitoittamisessa voidaan taajaman ulkopuolella yleensä käyttää palvelukohteen opastustaulua. Taajamassa kohteen viitoituskelpoisuus tarkastellaan aina tapauskohtaisesti. / ks. kohta 6.1.

Muut nähtävyydet

Muita nähtävyyksiä voivat olla arkeologiset kohteet, muistomerkit, taiteelliset nähtävyydet tai historialliset nähtävyydet, jotka eivät ole rakennuksia. Tällaisia nähtävyyksiä ovat muun muassa linnavuoret, muinaisjäännösalueet, linnojen rauniot, linnoitukset, sotiin liittyvät vallit ja rakennelmat, kanavat, sillat, museotiet, kansalliset kaupunkipuistot ja kokonaisuudet, joissa on useanlaisia elementtejä.

Kohteiden viitoituskelpoisuuksien kannalta Keski-Suomen merkittävimmät historialliset nähtävyydet on kartoitettu Museovirastolta ja taiteelliset nähtävyyden Keski-Suomen taidetoimikunnalta saatujen lausuntojen perusteella. Museoviraston 14.12.2005 lausunto oli tehty yhteistyössä Keski-Suomen museon kanssa.

Museoviraston mielestä Keski-Suomen neljä merkittävintä arkeologista kohdetta ovat Päijälän linnavuori Kuhmoisissa, Jämsän Linnasenvuoren muinaismuistoalue, Saarijärven Summassaaren muinaisjäännösalue ja Laukaan Hartikan muinaisjäännösalue. Näiden lisäksi Kivikauden kylää Saarijärvellä voidaan pitää viitoituksen kannalta merkittävänä nähtävyytenä. Historiallisis- sa nähtävyyksissä maakunnassa on kaksi selkeää opastettavaa ryhmää: maailmanperintökohteet ja museosillat. Museosilloja ovat Joutsassa kotiseutumuseon läheisyydessä oleva Viherin silta sekä Pihtiputaalla Heinjoen silta. Muut potentiaaliset historialliset kohteet liittyvät vesiliikenteeseen ja kanaviin esim. Keiteleen – lisveden reitin kanavat ja Huopanankoski Viitasaarella se-

kä 1. maailmansodan aikaisiin vallituksiin. Museovirasto korostaa, että viitoitettavien kohteiden tulee olla helposti matkailijoiden saavutettavissa.

Keski-Suomen taidetoimikunnan mielestä alueella on noin 20 viitoituskel-poista taiteellista nähtävyyttä. Osa taiteellisista nähtävyyksistä on myös Mu-seoviraston suosittelimia museoita tai historiallisia rakennuksia, jotka on esi-tetty aikaisemmin kohdassa "Museo ja historiallinen rakennus". Tällaisia nähtävyyksiä ovat Pienmäen talomuseo, Alvar Aalto -museo, Keski-Suomen museo, Keski-Suomen Ilmailumuseo, Keuruun museo ja Saarijärven museo.

Merkittävät muut nähtävyydet

(T = kohde sijaitsee taajamassa / viitoituskelpoisuuden suosittelija):

Joutsa	Taidetalo Haihatu (Keski-Suomen taidetoimikunta) Viherin silta (virallinen museosilta, Museovirasto)
Jyväskylä	Kallioplanetaario (Keski-Suomen maakunnallinen opastuk-sen yhteistyöryhmä) Keiteleen kanava – Vaajakosken sulku (Museovirasto)
Jämsä	Wanha Woimala / Naissaari (Keski-Suomen taidetoimikunta) Atelje Veli Ähtävä (Keski-Suomen taidetoimikunta) Linnasenvuoren muinaismuistoalue (Museovirasto) Jämsän kaupungingalleria Kivipankki (T / Keski-Suomen tai-detoimikunta)
Kannonkoski	Kannonkosken kirkko (Keski-Suomen taidetoimikunta)
Karstula	Fieandtin kivet, Suomen sodan muistomerkki (Museovirasto)
Keuruu	Einari Vuorelan kirjailijakoti (Keski-Suomen taidetoimikunta) Haapamäen höyryveturipuisto (Museovirasto) Herpmanin poikain muistomerkki (Museovirasto) Keuruun Vanha Kirkko (Keski-Suomen taidetoimikunta) Matkailukeskus Kamana , Kamanassa sijaitsee myös Keuruun museo (Museovirasto, Keski-Suomen taidetoimikunta) Pihlajaveden erämaakirkko (Keski-Suomen taidetoimikunta)
Kinnula	Vihtori Storckin perinneateljee (Keski-Suomen taidetoimi-kunta)
Laukaa	Hartikan muinaisjäänösalue (Museovirasto) Keiteleen kanava – Kuhankosken sulku (Museovirasto) Keiteleen kanava – Kuusan sulku (Museovirasto) Saraakallion kalliomaalaukset (Keski-Suomen museo)
Luhanka	Luhangan kesäkirkko (Keski-Suomen taidetoimikunta)
Kuhmoinen	Päijälän eli Kuhmoisten linnavuori (Museovirasto)
Pihtipudas	Heinjoen silta (virallinen museosilta, Museovirasto)
Saarijärvi	Heralan taiteilijakoti (T / Keski-Suomen taidetoimikunta) Juhola (Keski-Suomen taidetoimikunta) Summassaaren muinaisjäänösalue (Museovirasto)
Suolahti	Suolahden Vanha Asema (T / Keski-Suomen taidetoimikunta)
Viitasaari	Huopanankoski (Museovirasto) Tuulensuun veistospuisto (Keski-Suomen taidetoimikunta)
Äänekoski	Keiteleen kanava – Kapeenkosken sulku (Museovirasto) Keiteleen kanava – Paatelan sulku (Museovirasto)

Yllä olevassa listassa on esitetty lihavoituna viitoituskelpoisuuden kannalta erittäin merkittävimmät kohteet. Kaikki merkittävät museot ja historialliset ra-kennukset on esitetty kuvassa 4 Keski-Suomen muiden merkittävien nähtä-vyyksien kanssa.

Palvelukohteiden viitoitusohje

Palvelukohteen osoiteviittoa voidaan käyttää osoittamaan nähtävyyttä, jonka viitoitusta virallinen lausunnonantajataho ei puolla, mutta jota kunta tai maakuntamuseo pitää paikallisesti tärkeänä.

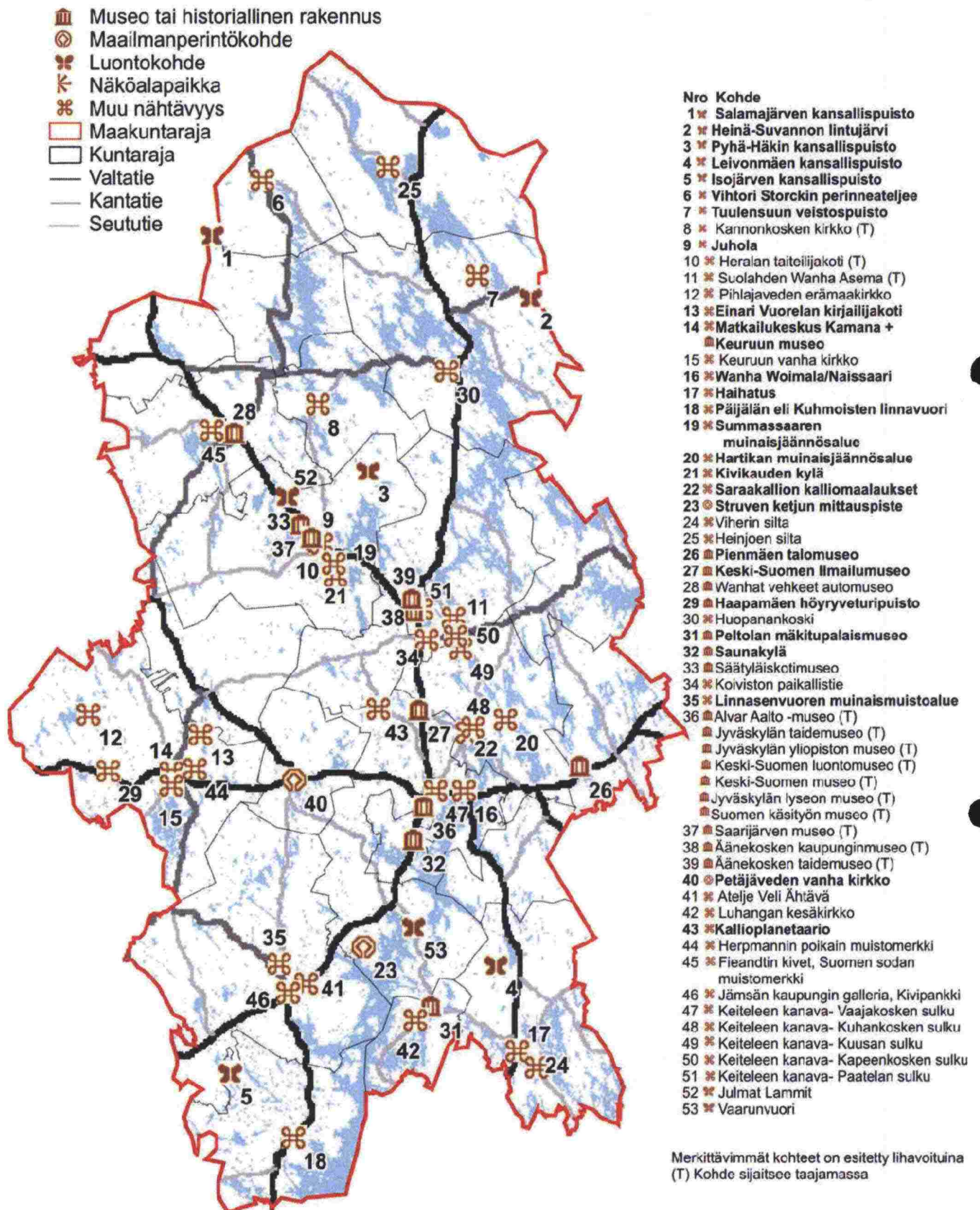
Muiden kuin viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahojen, kuten esimerkiksi kuntien, maakuntamuseon tai matkailupalveluyhtiön, viitoituskelpoisiksi suosittelemia muita nähtävyyksiä osoitetaan taajaman ulkopuolella yleensä palvelukohteen osoiteviitalla ja tarvittaessa palvelukohteen osoiteviitan ennakkomerkillä. Taajamissa tällaisia kohteita ei yleensä viitoiteta, ellei viitoitukselle ole liikenteellistä tarvetta. / ks. kohta 6.1.

Muiden osapuolten esille tuomat muut nähtävyydet

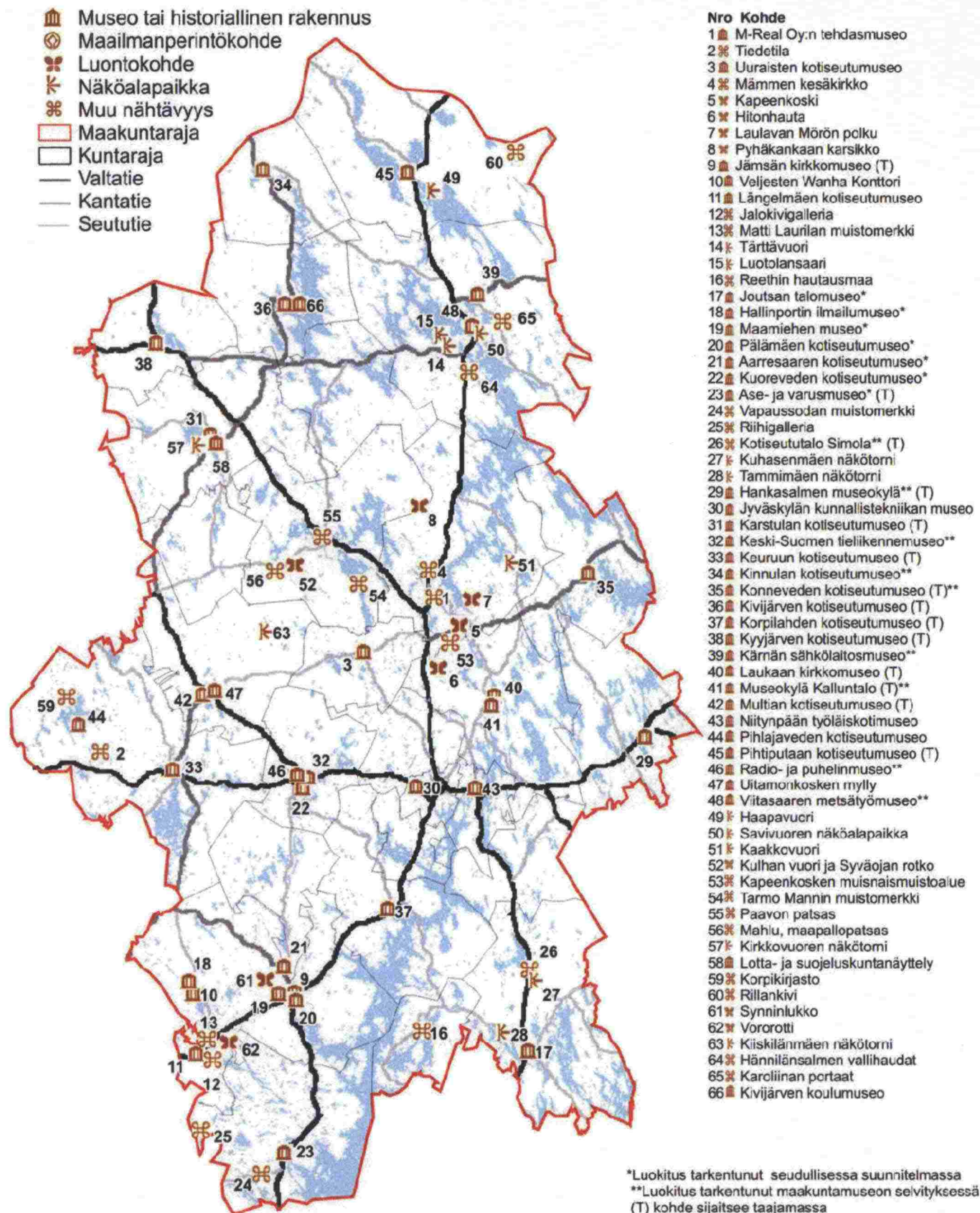
Keski-Suomen museo, kunnat ja kuntien matkailusta huolehtivat matkailupalveluyhtiöt ovat suositelleet Museoviraston viitoituskelpoisiksi esittämien kohteiden lisäksi seuraavia museoita tai historiallisia rakennuksia viitoituskelpoisiksi kohteiksi (*T = sijaitsee taajamassa / viitoituskelpoisuuden suositelija*):

Jämsä	Jalokivigalleria (<i>Jämsän kaupunki</i>) Jämsän kirkkomuseo (T / Jämsek Oy) Matti Laurilan muistomerkki (Jämsän kaupunki)
Keuruu	Korpikirjasto (<i>Keuruun kaupunki</i>) Tiedetila (<i>Keuruun kaupunki</i>)
Kuhmoinen	Riihigalleria (Keski-Suomen museo) Vapaussodan muistomerkki (Keski-Suomen museo)
Luhanka	Reethin hautausmaa (Keski-Suomen museo)
Pihtipudas	Rillankivi (Witas Oy)
Saarijärvi	Mahlu, maapallopatsas (Saarijärven Seudun Matkailu) Paavon patsas (Saarijärven Seudun Matkailu) Tarmo Mannin muistomerkki (Saarijärven Seudun Matkailu)
Viitasaari	Hännilänsalmen vallihaudat (Witas Oy) Karoliinan portaat (Witas Oy)
Äänekoski	Kapeenkosken muinaismuistoalue (<i>Äänekosken kaupunki</i>) Koiviston paikallistie (<i>virallinen museotie</i>) Vanha Riihelä (<i>Äänekosken kaupunki</i>) Mämmen kesäkirkko (<i>Äänekosken kaupunki</i>)

Muut museot ja historialliset rakennukset on esitetty liitteessä 2 muiden vastaavien Keski-Suomen nähtävyyksien kanssa.

Kuva 4 Nähtävyyksien viitoituskelpoisuutta esittelevien tahojen suosittelat viitoituskelpoiset nähtävyydet

Kuva 5 Muiden kuin viitoituksen virallisten suosituksenantajien viitoituskelpoisiksi suosittelemat nähtävyydet

3.3 Aktiviteetit

Keski-Suomessa on useita vetovoimaisia matkailukeskuksia. Talvikaudella maakunnan tunnetuin matkailukeskus on Himos, jossa rinnekeskuksen lisäksi toimii paljon majoitus-, ravitsemis- ja ohjelmapalveluyrityksiä sekä muita palvelualan yrityksiä. Muita maakunnan rinnekeskuksia ovat Riihivuori Muuramessa, Laajavuori Jyväskylässä ja Häkärinteet Hankasalmella. Lisäksi pienempiä rinnekeskuksia ovat Paavonrinteet Saarijärvellä, Savivuori Viitasaarella ja Äänemäki Äänekoskella.

Rinnekeskusten lisäksi liikunta- ja luontomatkailukeskus Piispala on toimintasektorillaan tunnettu myös oman maakunnan ulkopuolella, ja on maamme suosituimpia leirikoulukohteita.

Kalastuspaikkojen osalta on merkillepantavaa, että Keski-Suomessa on paljon järvitäinen kalastukseen soveltuvia koskialueita. Esimerkiksi Pohjois-Päijänne on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) mukaan Suomen suosituin järvikalastuskohde.

Keski-Suomessa on yhteensä viisi golfkenttää. Kentät sijaitsevat Hankasalmella (Revontuli Golf), Jämsässä (Himos Golf), Laukaassa (Peurunkagolf), Jyväskylässä (Jyvä-Golf) ja Muuramessa (Muurame Golf).

Keski-Suomen ylivoimaisesti vetovoimaisin aktiviteettikohde on kuitenkin Jyväskylän kaupunki. Esimerkiksi AaltoAlvari on Matkailun Edistämiskeskuksen (MEK) tilastojen mukaan kävijämääriltään Keski-Suomen vilkkain ja Suomen 14. vilkkain matkailukohde. Kongressikaupunkina Jyväskylä oli vuonna 2007 Suomen viidenneksi merkittävin Helsingin, Tampereen, Turun ja Espoon jälkeen. Kävijämäärien, näytteilleasettajien ja myytyjen näytelyneliöiden perusteella Jyväskylän Messut oli toisella sijalla heti Helsingin jälkeen. Jyväskylän Paviljonki on kokous-, kongressi- ja tapahtumamatkailun veturi.

3.4 Leirintäalueet

Ulkoilulaki 606/1997 § 18 §

Leirintäalueella tarkoitetaan aluetta, jolla majoitetaan tilapäisesti ja yleensä vapaa-aikana leirintämökkiin, telttaan, matkailuperävaunuun tai matkailuajoneuvoon ja jolla on yhteensä vähintään 25 leirintämökkiä taikka teltalle, matkailuperävaunulle tai matkailuajoneuvolle varattua paikkaa. Alue, jolla on vähintään 10 leirintämökkiä, on kuitenkin aina leirintäalue.

Keski-Suomessa on 31 ulkoilulain (606/1973, 18 §) mukaista leirintäaluetta. Näistä kahdeksalla on Suomen leirintäalueiden luokitusryhmän tasoluokitus. 5-portaisen tasoluokituksen tarkoituksena on kertoa leirintäalueiden käyttäjille ajanmukaista ja vertailukelpoista tietoa alueiden palvelutasosta. Tarkoituksena on myös parantaa leirintäalueiden ympäristönsuojelua ja viihtyisyyttä sekä antaa leirintäalueiden palvelutasoa koskevat tavoitteet alueiden suunnittelijoille ja rakentajille. Tasoluokittelemattomat leirintäalueet voivat myös laadultaan ja palveluvarustukseltaan olla tasokkaita ja sellaisenaan helpostikin luokituskelpoisia. Jotkin leirintäalueet voivat olla myös pienehköjä mökkikyliä, koska ulkoilulain mukaan alue on aina leirintäalue, jos siellä on vähintään 10 mökkiä.

Keski-Suomessa on yhteensä 16 kunnassa yksi tai useampi ulkoilulain mukaan leirintäalueeksi luokiteltava alue. Jämsässä tällaisia alueita on viisi, Äänekoskella neljä ja Joutsassa, Jyväskylässä, Keuruulla ja Viitasaarella kussakin kolme. Yleisesti maakunnan leirintäalueverkostoa voidaan pitää kattavana, vaikka Kinnulassa, Konnevedellä, Kuhmoisissa, Laukaassa, Luhanhassa, Petäjävedellä ja Uraisissa ei olekaan leirintäaluetta.

Osa ulkoilulain mukaan leirintäalueeksi luokiteltavista alueista ei todennäköisesti halua profiloitua leirintäalueeksi, koska leirintäaluetoinnot eivät lukeudu kohteen päätoimintoihin. Useasti leirintäaluetoinnot tukevat kohteen muita palveluja ja mahdollistavat korkeampitasoisen laatuvarustelun.

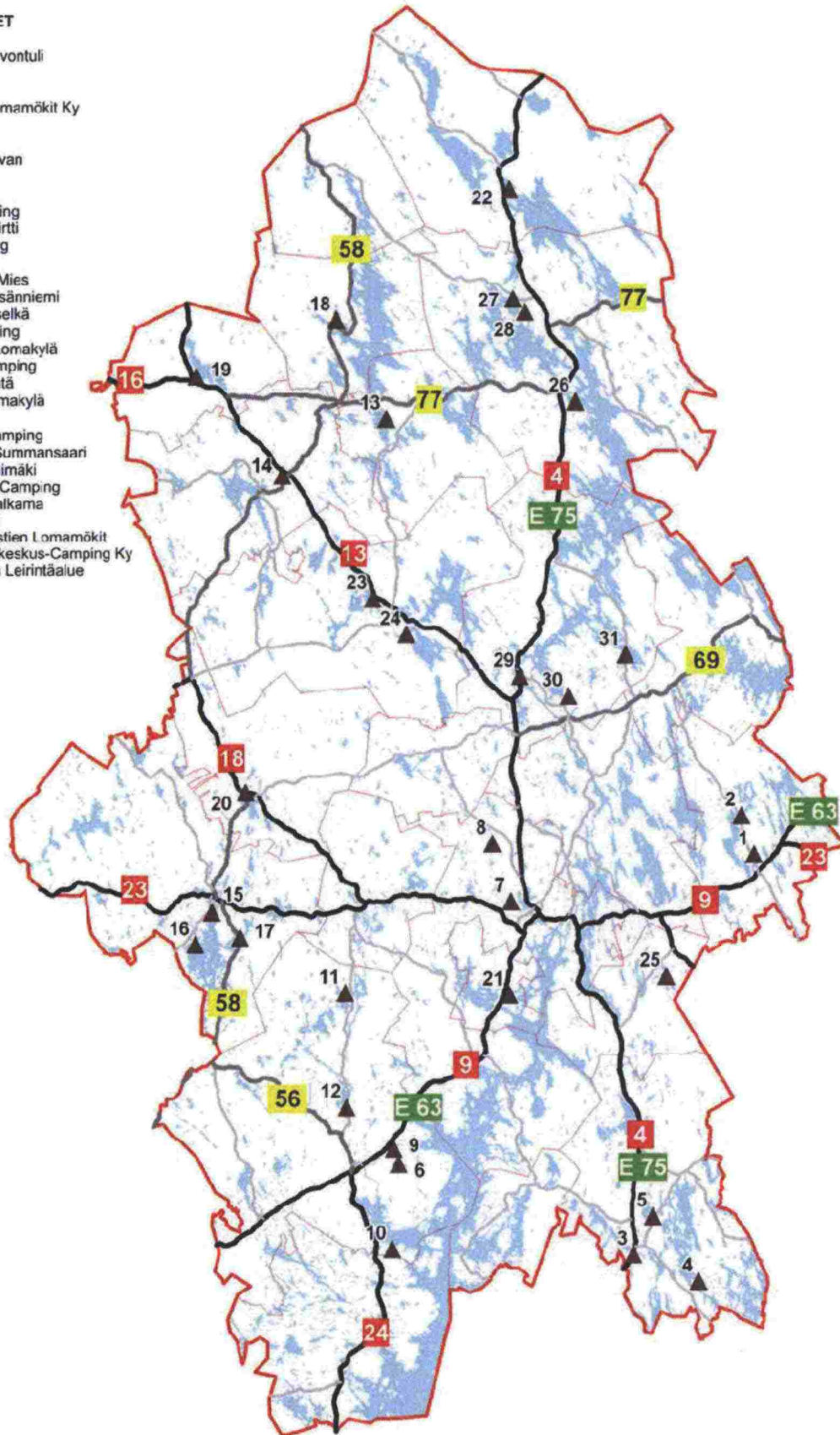
Taulukko 2 Ulkoilulain mukaiset leirintäalueet Keski-Suomessa

Nro	Leirintäalue	Kunta	Lukumäärä (kpl)				TLA:n tunnusten mukaiset ohjelmalliset palvelut*					Tasoluokitus	
			Mökit	Mökin vuodepaikat	Asuntovaunut	Teltat	Kahvila	Ravintola	Hiihtohissi	Kalastus	Golf		Ratsastus
1.	Lomakeskus Revontuli	Hankasalmi	14	6-8						x			***
2.	Ruokoniemi	Hankasalmi	9	2-4	82	x	x	x		x			
3.	Oravakivi	Joutsa	7	2-4	6	x	x	x		x			
4.	Pitkäniemen Lomamökit Ky	Joutsa	14	4-8			x			x		x	
5.	Tampinmylly	Joutsa	10	2-6	x					x			**
6.	Laajavuori Caravan	Jyväskylä			88	x			x	x			
7.	Ränssin Kievari	Jyväskylä			40	x				x		x	
8.	Himoshotelli	Jämsä	254		30		x	x	x	x	x		
9.	Himoslommat	Jämsä	186	6-10	35	x	x	x	x	x	x		
10.	Karijärvi Camping	Jämsä	6		42		x			x			
11.	Kievari Rantapirtti	Jämsä	10	2-9	30	x	x	x		x		x	
12.	Rasua Camping	Jämsä	14	2-6	38	x	x	x		x			***
13.	Piispala	Kannonkoski	23		6		x	x		x		x	
14.	Karavaani Iso Mies	Karstula	3	2-4	50	x	x	x		x			***
15.	Camping Nyssänniemi	Keuruu	22	4	32	x	x	x		x			***
16.	Hotelli Keuruselkä	Keuruu	30	4-6						x			
17.	Iso Kirja Camping	Keuruu	7	3-6	250		x			x		x	
18.	Hannunkiven Lomakylä	Kivijärvi	36	4-8		x				x			
19.	Kallioranta Camping	Kyyjärvi	16	2-6	20	x	x			x			
20.	Sinervän Leirintä	Multia	8	2-6	x	x	x	x		x		x	
21.	Riihivuoren Lomakylä	Muurame	5	4-10	50		x	x	x	x			
22.	Niemenharju	Pihtipudas	27	2-4	20	x	x	x		x			
23.	Ahvenlampi Camping	Saarjärvi	43	2-6	40	x	x	x		x		x	****
24.	Kylpylähotelli Summassaari	Saarjärvi	23		14	x	x	x		x			
25.	Camping Ruuhimäki	Toivakka	5		20	x	x						
26.	Hännilänsalmi Camping	Viitasaari	20	2-6	8	x	x	x		x			***
27.	Lomamotelli Valkama	Viitasaari	20	10						x			
28.	Wiikin Kartano	Viitasaari	10		18		x	x					
29.	Camping Nelostien Lomamökit	Äänekoski	9	4-5	12	x	x	x		x		x	
30.	Hankala Lomakeskus-Camping Ky	Äänekoski	9		25	x	x	x		x			**
31.	Kuokanniemen Leirintäalue	Äänekoski	6	4	6	x				x			

* TLA = Tieliikenneasetus / kaikilla leirintäalueilla lukuun ottamatta Laajavuori Caravan on uintimahdollisuus
Lähde: Turisti Majoitus 2008

LEIRINTÄALUEET

- 1 Lomakeskus Revontuli
- 2 Ruokonlempi
- 3 Oravekivi
- 4 Pitäjämäen Lomamökit Ky
- 5 Tampinmylly
- 6 Himosholelli
- 7 Laajavuori Caravan
- 8 Ränssin kieväri
- 9 Himoslommat
- 10 Karijärvi Camping
- 11 Kievari Rantapirtti
- 12 Rasua Camping
- 13 Piispala
- 14 Karavaani Iso Mies
- 15 Camping Nyssänniemi
- 16 Hotelli Keurusselkä
- 17 Iso Kirja Camping
- 18 Hannunkiven Lomakylä
- 19 Kallioranta Camping
- 20 Sinervän Leirintä
- 21 Riihivuoren Lomakylä
- 22 Niemenharju
- 23 Ahvenlampi Camping
- 24 Kylpylähotelli Summansaari
- 25 Camping Ruuhimäki
- 26 Hännilänsalmi Camping
- 27 Lomamotelli Valkama
- 28 Wliikin Kartano
- 29 Camping Nelostien Lomamökit
- 30 Hankala Lomakeskus-Camping Ky
- 31 Kuokanniemen Leirintäalue

Kuva 6 Ulkoilulain mukaiset leirintäalueet Keski-Suomessa

3.5 Kävijämääriltään vilkkaimmat kohteet

Matkailun Edistämiskeskuksen (MEK) tilastojen mukaan AaltoAlvari on kävijämääriltään Keski-Suomen vilkkain ja Suomen 14. vilkkain matkailukohde 365 912 vierailijallaan. Maksullisista kohteista AaltoAlvari lukeutuu kävijämääriltään Suomen Top10-listalle seitsemännellä sijallaan. Kylpylöiden joukossa AaltoAlvari on Suomen toiseksi suosituin heti Imatralla sijaitsevan Taikametsän jälkeen (370 631 vierailijaa). Muiden Keski-Suomen kohteiden kävijämäärät jäävät selvästi AaltoAlvarista. Esimerkiksi kylpylähotelli Summassaassa kävi vuonna 2007 yhteensä 38 812 vierailijaa, mikä oikeuttaa vasta 127. sijaan MEK:n kävijämäärätilastossa.

MEK:n tilastot perustuvat kyselyihin ja vuoden 2007 tilastoissa oli mukana 86 % selvityksessä mukana olleesta 478 kohteesta. Kaikista kohteista ei saatu kävijämäärätietoja joko toiminnan lopettamisen, kohteen kiinni olemisen tai ylipäättänsä sen vuoksi, ettei kävijämäärätietoja seurata.

MEK:n tilastojen lisäksi vuonna 2007 vierailtiin Keski-Suomessa paljon muun muassa Himoksessa, Peurungan kuntotumis- ja liikuntakeskuksessa ja maakunnan kansallispuistoissa. Kävijämääriltään vilkkain kohde on kuitenkin Jyväskylän kaupunki lukuisine palveluineen.

Taulukko 3 Kävijämääriltään* vilkkaimmat kohteet Keski-Suomessa (Lähde: Matkailun Edistämiskeskus, Matkailukohteiden kävijämäärät 2007, MEK E:57 2008)

Matkailukohde	Kunta	Kävijämäärät vuosittain			
		2004	2005	2006	2007
AaltoAlvari	Jyväskylä	353 716	369 117	362 634	365 912
Kylpylähotelli Summassaari	Saarijärvi	27 675	32 179	37 065	38 812
Jyväskylän kesä	Jyväskylä	35 285	35 100	30 650	35 400
Suomen käsityön museo	Jyväskylä	37 812	30 251	31 272	33 488
Jyväskylän taidemuseo	Jyväskylä	28 119	32 243	22 426	24 295
Keski-Suomen museo	Jyväskylä	22 620	24 069	21 392	23 341
Puuhapuisto Veijari	Saarijärvi	21 200	22 200	23 200	21 300
Keski-Suomen Ilmailumuseo	Jyväskylä	18 424	17 685	21 757	19 164
Saarijärven museo	Saarijärvi	14 924	18 186	18 322	16 813
Alvar Aalto-museo	Jyväskylä	15 558	15 159	13 746	15 806
Joutsan joutopäivät	Joutsa	18 000	20 000	15 000	13 000
Keitele jazz	Äänekoski	8 000	8 000	6 600	8 000
Kihveli soikoon	Hankasalmi	6 091	6 564	6 900	6 900
Keuruun vanha kirkko	Keuruu	5 300		5 385	6 444
Keuruun museo	Keuruu	5 000	6 120	6 585	6 171
Muuramen saunakylä	Muurame				4 360
Musiikin aika nykymusiikkifestivaali	Viitasaari	4 700	5 000	4 100	4 190
Laajavuoren mäkiautorata	Jyväskylä	829	1 208	1 420	1 262
Keski-Suomen tieliikennemuseo	Petäjävesi	759	991	1 059	1 044
Paletti kauppakeskus	Kyyjärvi	606 453	595 087	847 567	
Viherladia (nykyinen Peukkula)	Jyväskylä	423 505	421 436	393 992	
Himos	Jämsä	176 722	166 940		
Viherlaakso	Jyväskylä	30 505			
Keuruun kotiseutumuseo	Keuruu	500			

* MEK:n kävijämäärätiedot ovat kohteiden itsensä ilmoittamia eivätkä ne ole aina vertailukelpoisia toistensa kanssa. Tietojen luotettavuuteen vaikuttaa käytetty laskentamenetelmä. Osa kohteista saa tarkan kävijämäärän pääsylipputietojen tai laskureiden avulla, ja osa kohteista ilmoittaa kävijämäärätiedot pelkän arvion perusteella. Kohteiden kävijämäärälaskentaa vaikeuttavat esimerkiksi ilmaiskävijät sekä eri kohteiden yhteislippukäytännöt.

3.6 Maakunnan merkittävimpien palvelujen ja kohteiden määrittäminen

Keski-Suomessa on paljon merkittäviä palveluja ja kohteita, joita ei maakunnallisessa opastussuunnitelmassa ole selvitetty suunnittelun rajauksen perusteella. Esimerkiksi kaupallisten kohteiden kartoittaminen on luontevaa tehdä vasta yksityiskohtaisemmalla suunnittelutasolla (palvelukohteiden seudullinen opastussuunnitelma), jossa tehdään jo konkreettisia opastusmerkkisuunnitelmia. Yleensä yrittäjät ovat kiinnostuneita eniten omien kohteidensa opasteiden sisällöstä eikä tätä "kädenvääntöä" ole tarkoituksenmukaista käydä läpi strategiatasoisessa maakunnallisessa opastussuunnittelussa.

Kohteiden viitoituskelpoisuuksien suosittelijatahojen ja sidosryhmäyöskentelyn perusteella on Keski-Suomessa löydettävissä **kymmenen sellaista muita merkittävimpiä palveluja tai kohteita**, joiden on syytä näkyä laajasti alueen kaikissa opastuspisteissä sekä tieverkon palvelukohteiden viitoituksessa. Nämä kohteet ovat Himoksen matkailukeskus, Salamajärven kansallispuisto, Pyhä-Häkin kansallispuisto, Leivonmäen kansallispuisto, Isojärven kansallispuisto, Piispalan luonto-, liikunta- ja nuorisomatkailukeskus, Peurungan kuntoutumis- ja liikuntakeskus, Revontulen lomakeskus, Struven ketjun mittauspiste Puolakassa ja Petäjäveden vanha kirkko.

Muita merkittävimpien palvelujen ja kohteiden tarkempi opastustapa suunnitellaan tarkemmin seudullisessa opastussuunnitelmassa. Maakunnan merkittävimmiksi määritellyjä kohteita ja palveluja voidaan tapauskohtaisesti viitoittaa muita kohteita tehokkaammin ja kauempaa. Opastusetäisyys ei saa kuitenkaan kohtuuttomasti ylittää valtakunnallisia suositusarvoja

3.6.1 Kohdekuvaukset

1. Himoksen matkailualue

Himoksen matkailualue on ympärivuotinen matkailukeskus, jossa on tarjolla monipuolisia aktiviteetti-, ravitsemis-, majoitus- ja ohjelmapalveluja ympäri vuoden. Logistisesti alue sijaitsee hyvien liikenneyhteyksien varrella, ja ajoaika alueelle on alle tunnin Jyväskylästä, hieman yli tunti Tampereelta ja vaajat kolme tuntia Helsingistä ja Turusta.

2. Salamajärven kansallispuisto

Salamajärven 62 neliökilometrin kansallispuisto sijaitsee Suomenselän vedenjakajalla Kinnulan, Kivijärven ja Perhon kuntien alueilla. Laaja ja asumaton alue tunnetaan monipuolisesta suoluonnosta ja erämaaeläimistöstä. Kansallispuistossa on luonnontilaisina säilyneitä aarnimetsiä ja rauhallisia metsäjärviä. Maisemassa vuorottelevat laajat nevat kangassaarekkeineen ja kivikkoiset mäntykankaat. Paikoin kivikkoisuus muuttuu yhtenäiseksi avolouhikoksi.

3. Pyhä-Häkin kansallispuisto

Saarijärvellä harvaanasutulla metsäseudulla sijaitseva Pyhä-Häkin 13 neliökilometrin kansallispuisto on yksi pienimmistä kansallispuistoistamme. Pyhä-

Keski-Suomen merkittävimmät palvelut ja kohteet:

Himoksen matkailukeskus
Salamajärven kansallispuisto
Pyhä-Häkin kansallispuisto
Leivonmäen kansallispuisto
Isojärven kansallispuisto
Piispalan luonto-, liikunta- ja nuorisomatkailukeskus
Peurungan kuntoutumis- ja liikuntakeskus
Revontulen lomakeskus
Struven ketjun mittauspiste Puolakassa
Petäjäveden vanha kirkko

Häkki on koskemattomien aarniometsien ja ikivanhojen puiden puisto. Monet harvinaiset lintu-, hyönteis- ja kasvilajit ovat asettuneet puiston vanhojen metsien suojiin.

4. Leivomäen kansallispuisto

Haapasuon-Syysniemen luonnonsuojelualueen tilalle vuonna 2003 perustetulle 30 neliökilometrin kansallispuistolle ovat ominaisia suot, rannat ja harjumetsät. Melko suppealla alueella on luonnonarvoiltaan monipuolinen ja maisemaltaan vaihteleva kokonaisuus. Suojelun kohteena ovat etenkin laaja luonnontilainen Haapasuo ja alueen läpi kulkeva harjujakso. Aluekokonaisuuden merkitys uhanalaisen kasvi- ja eläinlajiston suojelussa on huomattava. Kansallispuisto on myös hyvä opetus- ja tutkimuskohde.

5. Isojärven kansallispuisto

Isojärven kansallispuisto Kuhmoisissa on 22 neliökilometrin erämainen alue, jossa vaihtelevat järvi- ja metsämaisemat. Maankuoren murtumalinjoihin muodostuneet pitkät, kapeat järvet ja murroslaaksot tekevät seudusta paikoin vaikeakulkuisen. Kansallispuiston ydinosa on Isojärven eteläpuolinen yhtenäinen maa-alue. Lisäksi kansallispuistoon kuuluu yli 20 Isojärven saarta sekä hajanaisia maa-alueita järven pohjoisrannalta.

6. Piispalan luonto-, liikunta- ja nuorisomatkailukeskus

Piispala on suosittu luonto-, liikunta- ja nuorisomatkailukeskus luonnon keskellä Keski-Suomessa Kivijärven rannalla. Piispala tunnetaan parhaiten valtakunnallisena nuorisokeskuksena, mutta se on lisäksi monipuolinen liikunnan koulutus- ja harjoittelukeskus.

7. Peurungan kuntoutumis- ja liikuntakeskus

Peurunka on monipuolinen liikunta- ja kuntoutumiskeskus Laukaassa. Peurungassa on muun muassa kylpylä, hotelli, liikunta- ja kuntoutuskeskus, taapahtuma- ja kokouskeskus sekä ulkoilureitistöt, jotka luovat pohjattomat mahdollisuudet virkistäytymiseen patikoiden, hiihtäen tai meloen. Lisäksi Peurungan yhteydessä on Kuusaankosken kalastusalue, ratsutila ja golfkenttä.

8. Revontulen lomakeskus

Lomakeskus Revontuli on monipuolinen loma-, kokous- ja juhlapaikka sekä suosittu tanssiravintola keskisuomalaisessa järvimaisemassa. Alueella sijaitsee myös yksi Keski-Suomen viidestä golfkentästä.

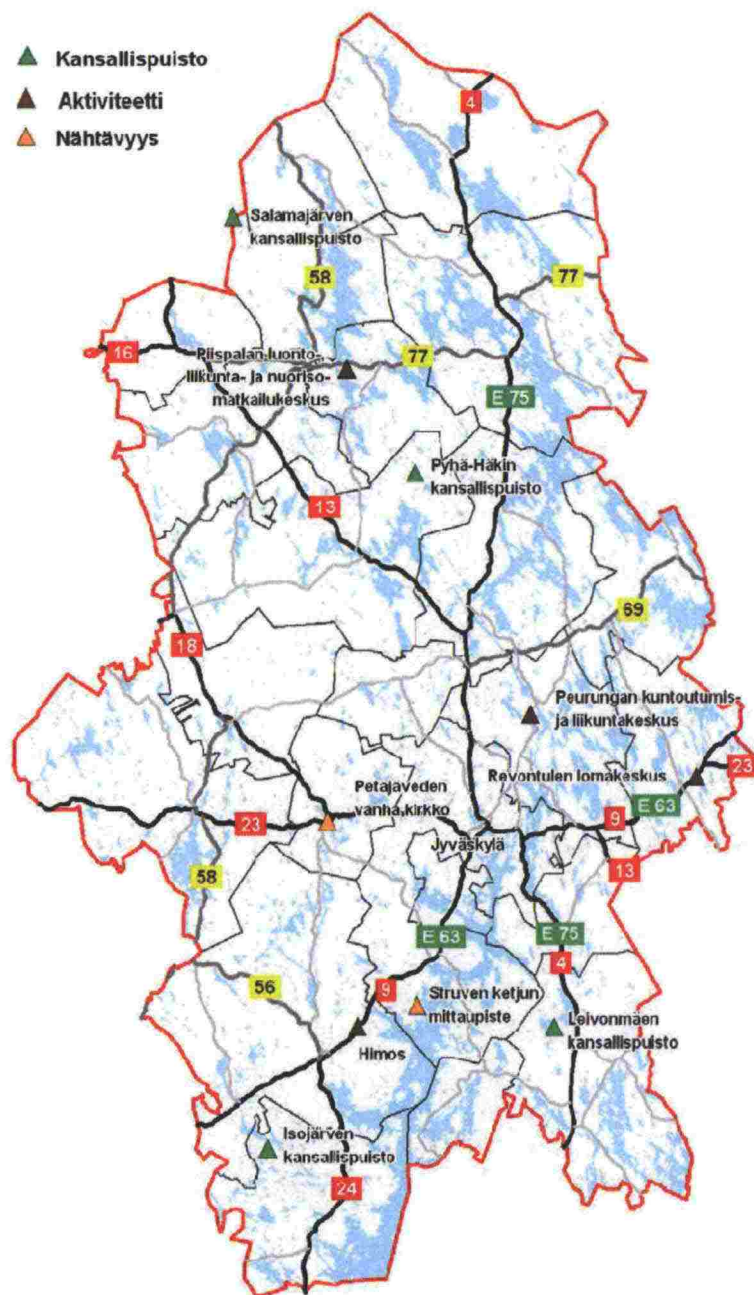
9. Struven ketjun mittauspiste Puolakassa

Saksalaissyntyinen tähtitieteilijä Friedrich George Wilhelm Struve päätti 1800-luvun alkupuolella selvittää tarkemmin maapallon kokoa ja muotoa kolmiomittauksilla. Struven kolmiomittausketju on eräs aikansa huomattavin teknis-tieteellinen saavutus. Ketju kulkee pohjoisen Jäämeren rannalta Mustallemerelle Ukrainan Izmailiaan ja pituutta sillä on noin 2820 kilometriä. Tarkkatuloksiset mittaukset ketjulla suoritettiin vuosina 1816–1855. Ketju muodostuu 258 peruskolmiosta ja 265 peruspisteestä. Pohjoisin piste sijaitsee Norjassa lähellä Hammerfestia ja eteläisin Mustanmeren tuntumassa Ukrainassa. Unescon maailmanperintöluetteloon ja suojeltaviksi kohteiksi on

valittu 34 mittauspistettä. Niistä Puolakan mittauspiste sijaitsee Korpilahdella Keski-Suomessa.

10. Petäjaveden vanha kirkko

Petäjaveden vanha kirkko on pohjoisen puuarkkitehtuurin merkittävä muistomerkki, joka merkittiin maailmanperintöluetteloon vuonna 1994. Se edustaa pohjoismaista, luterilaista kirkkoarkkitehtuuria ja hirsirakentamistaidon pitkää perinnettä. Kirkko on huomattava osoitus siitä, kuinka paikalliset rakennusmestarit omaksuivat Euroopan kirkkoarkkitehtuurin tyylipiirteitä ja sovelsivat niitä taidokkaasti hallitsemaansa hirsisalvostekniikkaan.

Kuva 7 Keski-Suomen merkittävimmät palvelut ja kohteet

3.7 Keski-Suomen ulkopuoliset lähialueen vetovoimaiset koh- teet

Keski-Suomen naapurimaakuntia ovat Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Etelä-Savo ja Päijät-Häme. Naapurimaakunnissa lähellä Keski-Suomen rajaa sijaitsee muun muassa seuraavia palvelukohteiden viitoituksen kannalta merkittäviä palveluja ja kohteita:

- Ähtärin eläinpuisto; Ähtäri (Etelä-Pohjanmaa)
- Salamajärven kansallispuisto; Kivijärvi, Kinnula, Perho (osaksi Keski-Pohjanmaa)
- Helvetinjärven kansallispuisto; Ruovesi (Pirkanmaa)

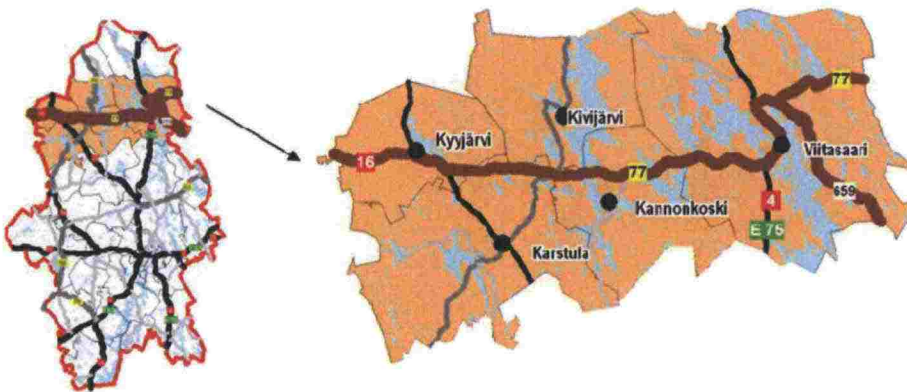
Naapurimaakunnissa ei ole Keski-Suomen välittömässä läheisyydessä muita sellaisia palveluja tai nähtävyyksiä, joilla on oleellista merkitystä Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden viitoitukselle. Sen sijaan toivottavaa on, että Keski-Suomen kuntien opastustoimistoissa annetaan tietoa myös naapurimaakuntien palveluista ja kohteista.

4 MATKAILUN MATKAILUTIET

4.1 Sininen tie

Sininen tie on ainoa Keski-Suomen maakunnassa kulkeva matkailutie. Keski-Suomessa Sinisen tien reitti kulkee valtatieltä 16 pitkin Kyyjärven kunnan alueella ja sen jälkeen kantatietä 77 pitkin Karstulan, Kivijärven, Kannonkosken ja Viitasaaren kuntien alueilla.

Sininen tie on kansainvälinen reitti Norjasta Ruotsin ja Suomen läpi Venäjän Karjalaan. Sinisen tien sanotaan olevan läpileikkaus koko keskisestä Suomesta; Vaasasta lähtiessä Sininen tie halkoo pohjalaismaisemia, jolle leimallisia ovat lakeudet ja jokivarret. Keski-Suomea sävyttävät järvet ja metsät. Savolainen maisema on vaihteleva pinnanmuodostukseltaan ja runsailta vesistöiltään. Pohjois-Karjalaan tultaessa vaaramaisemissa näkyy jyhkeitä hirsilinnoja. Sininen tie seuraa vesireittiä pitkin tuhansia vuosia vanhaa väylää lännestä Atlantin rannalta itään Äänisjärven rannalle.

Kuva 8 Sininen tie Keski-Suomessa

4.2 Sinisen tien merkitseminen

Matkailutien merkitsemiseen voidaan käyttää seuraavia ruskeapohjaisia opastusmerkkejä (ks. kuva 8):

- Nimikilpi ilman matkailutien yksilöllistä tunnusta
Merkkiä käytetään aina silloin, kun liikenne- ja viestintäministeriö ei ole hyväksynyt ao. tien yksilöllisen tunnuksen käyttöä. Merkkiä ei ole esitetty kuvassa 8, koska merkki ei Sinisellä tiellä tule kyseeseen.
- Nimikilpi varustettuna matkailutien yksilöllisellä tunnuksella
Merkkiä käytetään aina silloin, kun liikenne- ja viestintäministeriö on hyväksynyt ao. tien yksilöllisen tunnuksen käytön.
- Nuolikuviolla varustettu A- tai B-tyypin palvelukohteen opastustaulu, jossa on matkailutien yksilöllinen tunnus matkailutien nimen kanssa tai ilman nimeä
- Matkailutien yksilöllinen tunnus ruskeapohjaisessa palvelukohteen opastustaulussa

Matkailutien taustaorganisaation suostumuksella voidaan matkailutien reitin varrella osoittaa myös matkailutiehen liittyviä palveluja.¹ Tällöin matkailutien yksilöllinen tunnus lisätään opastustaulussa kohteen nimen eteen. Matkailutie voi esiintyä myös opastuspistettä osoittavassa palvelukohteen opastustaulussa ruskeassa kentässä osoittamassa paikkaa, jossa annetaan tietoa matkailutien nähtävyyksistä ja palveluista

Matkailutien viitoituksen yleisiä periaatteita:

- Matkailutie viitoitetaan vain matkailutien suuntaan ts. matkailutietä ei viitoiteta risteävältä tieltä
- Matkailutien nimikilpeä käytetään matkailutien reitillä yleensä merkittävimpien maanteiden liittymien jälkeen osoittamaan reitin jatkuvuutta
- Matkailutien yksilöllistä tunnusta ruskealla pohjalla käytetään osoittamaan matkailutien reitin jatkumista liittymän jälkeen suorassa suunnassa tilanteessa, jossa matkailutieltä on ennen liittymää ja/tai liittymän kohdalla osoitettu erkanevaan suuntaan matkailutien reittiin kuuluva palvelu
- Matkailutiemerkki ei vähennä liittymässä muiden palvelukohteiden opastusmerkkien määrää

Sinisen tien tunnus on liikenne- ja viestintäministeriön hyväksymä.

Kuva 9 Esimerkkejä Sinisen tien opastusmerkeistä

¹ "Suomen Sinisen Tien matkailutietunnuksen käyttöoikeus palvelukohteen viitoituksessa myönnetään, mikäli yrityksellä on jokin yleisesti käytössä oleva laatuluokitusjärjestelmä. Mikäli laatujärjestelmää ei ole, Suomen Sininen Tie ry pyytää asiantuntijalausuntoa/-lausuntoja arvioidakseen voidaanko yrityksen kuitenkin katsoa täyttävän laatuluokituksen ehdot. Puoltolausuntoa pyydetään kulloisenkin hakijan alueen matkailuorganisaatiolta ja/tai kunnalta." / Savo-Karjalan maakuntien palvelukohteiden opastussuunnitelma

5 OPASTUSPAIKAT

5.1 Yleistä

Opastuspaikoilla tarkoitetaan tieverkon viitoituksessa opastuspisteitä ja opastustoimistoja. Opastuspaikoille määriteltiin tieliikenneasetukseen uudet tunnukset helmikuussa 2007. Opastuspaikat tulee osoittaa uusien tunnusten mukaisilla palvelukohteen opastusmerkeillä viimeistään vuoden 2009 loppuun mennessä. Tämän jälkeen maanteillä ja kaduilla ei saa olla nykyistä edeltävän tieliikenneasetuksen mukaisia Opastus-Information -merkkejä.

Kaikki viitoituskelpoiset opastuspaikat voidaan yleensä osoittaa sinipohjaisilla opastuspistettä tai -toimistoa osoittavilla tunnuksilla. Opastuspaikkojen viitoituskelpoisuuden kriteerit on esitetty kohdassa 5.2. Kuntien tai kuntien matkailusta huolehtivan organisaation tehtävänä on huolehtia opastuspisteille sijoittuvista opastuskartoista ja pitää karttoja ajan tasalla sekä huolehtia opastustoimistojen toiminnasta ja kehittämisestä. Tiehallinto asettaa kustannuksellaan viitoituskelpoisia opastuspaikkoja osoittavat opastusmerkit maantielle, jos opastuspaikka sijaitsee tämän ylläpitämällä levähdys- tai pysäköimisalueella. Muussa tapauksessa opastuspaikkoja osoittavien opastusmerkkien asettamisesta maastoon vastaa kunta tai kunnat yhdessä. Opastuspaikan sijoittamisesta maantiehen liittyvälle alueelle tulee sopia erikseen Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiirin kanssa.

Tiehallinnon ylläpitämät "Tieinfopisteet" poistuvat vuoden 2008 lopussa käytöstä.

Viitoitetut opastuspaikat vuonna 2009 on esitetty liitteessä 1. Mainittakoon, että suurin osa nykyisistä opastuspisteistä viitoitetaan Opastus-Information -merkillä, jota ei saa käyttää enää vuoden 2009 jälkeen.

Teollisuusalueiden opastus

Teollisuusalueiden opastuspisteet ja alueiden lähiviitoitus tukeutuu alueita käyttävien erityisasiakasryhmien tarpeiden näkökulmasta opastusjärjestelmän kolmitasoiseen rakenteeseen (ks. kohta 2.3). Teollisuusalueen opastuspiste poikkeaa jonkin verran tavanomaisesta kunnan, kuntien tai matkailualueen palvelutarjonnasta ja -varustelusta tiedottavasta opastuspisteestä.

Teollisuusalueiden opastusta on käsitelty tarkemmin Tiehallinnon selvityksessä 55/2004 *"Teollisuusalueopastuksen kehittäminen, TIEH 3200905-v"*. Tässä Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden maakunnallisessa opastussuunnitelmassa ei käsitellä teollisuusalueiden opastusta, koska teollisuusalueiden opastus ei kuulu "Palvelukohteiden viitoitus" -käsitteen kokonaisuuteen.

5.2 Opastuspaikkojen viitoituskriteerit

Opastuspiste

5.2.1 Opastuspisteet

Opastuspiste -merkillä voidaan osoittaa opastuspiste, jossa on alueen palveluja osoittava opastuskartta (LMP 384/94). Merkin alapuolella esitetään yleensä opastuskartan osoittaman kunnan tai alueen nimi. Tarvittaessa voidaan esittää enintään kolmen alueen nimet. Opastuspisteenä voidaan osoittaa yleensä myös sellaiset miehitetyt opastustoimistot, jotka eivät täytä kansainvälisen vihreävalkoisen i-tunnuksen vähimmäisvaatimuksia, jos opastustoimistossa on alueen palveluja osoittava ajan tasalla opastuskartta.

Tiehallinnon Palvelukohteen viitoitus -ohjeessa (TIEH-21000021-07) on kerrottu kohdassa 3.3 opastuspaikan sisällöstä ja rakenteesta. Liitteessä 2 on esitetty ao. ohjeen kohta kokonaisuudessaan.

Opastustoimisto

5.2.2 Opastustoimistot

Opastustoimisto -merkillä voidaan osoittaa kunnan hyväksymä opastustoimisto, josta matkailijat voivat saada matkailua koskevia tietoja (LMP 384/94).

Viitoitettavan opastustoimiston tulee olla sijaintikunnan hyväksymä, ja sen tulee täyttää kansainvälisen vihreävalkoisen i-kilven vähimmäisvaatimukset. Jos opastustoimisto ei ole avoinna ympäri vuorokauden suositellaan, että toimiston ulkopuolelle sijoitetaan valaistu tai valaistussa ympäristössä oleva opastuskartta. Jos opastustoimisto ei täytä kansainvälisen vihreävalkoisen i-tunnuksen vähimmäisvaatimuksia, se voidaan yleensä osoittaa opastuspisteen tunnuksella edellyttäen, että opastustoimisto täyttää opastuspiste -merkin viitoituskriteerit (ks. kohta 5.2.1).

Kansainvälisen vihreävalkoisen i-kilven käyttöoikeutta hallinnoi Suomen Matkailuorganisaatioiden yhdistys - SUOMA ry. Kansainvälisen vihreävalkoisen i-kilven käytön vähimmäisvaatimukset on esitetty liitteessä 3.

5.2.3 Avoinna 24h

A-tyyppin palvelukohteen opastustaulussa voidaan käyttää "AVOINNA 24h" -tekstillä varustettua lisäkilpeä tienkäyttäjille tarkoitetun aina avoinna olevan lämpimiin sisätiloihin sijoittuvan kaupallisia levähdyspalveluja tarjoavan palvelukohteen yhteydessä. Kohteessa tulee olla myös lämpimiin sisätiloihin sijoittuvat aina avoinna olevat wc-palvelut kaikille tienkäyttäjille ilmaiseksi ilman ehdollista kytkentää kaupallisten palvelujen käyttämiseen. Tällaisia palveluja ovat tyypillisesti korkeatasoiset huoltoasemat.

5.2.4 Lähekkäin sijaitsevat opastuspaikat

Toistensa läheisyydessä sijaitsevien opastuspaikkojen viitoitusmenettely on harkittava tapauskohtaisesti.

Sellainen opastuspaikka, joka tiedollisen palvelevuutensa ja tietojen saavutettavuutensa puolesta on parempilaatuinen muihin lähistön opastuspaikkoi-

hin nähden, viitoitetaan ensisijaisena opastuspaikkana. Muita lähiympäristön opastuspaikkoja voidaan viitoittaa, mikäli viitoituksen ymmärrettävyys ei ole uhattuna.

Samalla alueella lähekkäin sijaitsevan opastuspisteen ja opastustoimiston katsotaan periaatteessa poikkeavan toisistaan riittävässä määrin tunnustensa erilaisuuden puolesta. On kuitenkin huomattava, että tienkäyttäjillä kestää muutaman vuosia oppia opastuspisteen ja opastustoimiston tunnusten takaa löytyvien palvelujen välinen käytännön eroavaisuus.

Jos samalla alueella sijaitsee lähekkäin opastuspiste ja opastustoimisto, valitaan yleensä vain toinen viitoitettavaksi kohteeksi, elleivät liikenneturvallisuuksyyt edellytä toisenlaista ratkaisua.

5.3 Opastuspaikkojen viitoituksen poistaminen tai peittäminen

Jos opastuspaikassa on kausiluonteinen opastustoimisto ja ympärivuotinen opastuspiste, on toimijan kannalta helpointa, että opastuspaikka osoitetaan ympäri vuoden opastuspisteenä. Muussa tapauksessa toimija joutuu joko poistamaan tai peittämään kohteen opastusmerkit silloin kun opastustoimistopalveluja ei ole saatavilla, tai muuttamaan opastusmerkkien sisältöä. On huomattava, että opastustoimisto -merkin alapuolella ei esitetä kunnan tai alueen nimeä, jonka käyttäminen on yleistä opastuspiste -merkin yhteydessä.

Muutoinkin on huomattavaa, että opastuspaikkojen viitoituksessa pätevät samat säännöt kuin muussa palvelukohteiden viitoituksessa eli opastusmerkit tulee joko poistaa tai peittää silloin, kun opastusmerkissä esitetyt palvelut eivät ole tienkäyttäjien käytettävissä palvelulle tyypillisinä aukioloaikoina.

5.4 Opastuspaikkojen varustelutasot

5.4.1 Opastuspisteet

Opastuspisteet jaetaan tässä yhteydessä varustelunsa ja palvelunsa perusteella kolmeen ryhmään: *perustasoiisiin, korkeatasoiisiin ja levähdyspalvelutasoiisiin opastuspisteisiin.*

Perustasoinen opastuspiste

Perustasoisen opastuspisteen varustukseen kuuluu alueen tieverkkoa sekä palveluja osoittava ajan tasainen laadukas opastuskartta.

Opastuskartan ajantasaisuuden kaksivaiheinen varmistamismenettely:

1. Kartan omistaja tarkastaa kartassa esitettyjen tietojen paikkansapitävyyden ja kartan yleiskunnon vähintään kerran vuodessa keväällä sekä korjaa havaitut virheet viimeistään toukokuussa ennen kesän turistikauden alkua
2. Kartan omistaja ilmoittaa tietojen oikeaksi toteamisen tai korjaamisen ajankohdan opastuskartan rakenteeseen sijoitetussa erillisessä helposti päivitettävässä kilvessä esimerkiksi seuraavalla tavalla: *"Tarkastettu-Inspekterad-Inspected 05/2009"*

Kaksivaiheisen varmistamismenettelyn vaikutuksesta kartassa mahdollisesti esiintyvien virheiden määrä pysyy aisoissa eikä yksittäinen virhe esiinny kartalla kuin korkeintaan vuoden, keskimäärin kuitenkin vähemmän aikaa. Lisäksi tietojen tarkistamisesta kertova päivämäärä lisää asiakkaan luottamusta kartan tietojen paikkansapitävyydestä, mikä lisää halukkuutta käyttää juuri kyseisen kartan tietoja verrattuna vastaaviin muihin, joissa tällaista päiväysmerkintää ei ole.

Perustasoinen opastuspiste voidaan sijoittaa Tiehallinnon luvalla maantien kuuluvalla levähdys- tai pysäköimisalueelle tai maanomistajan ja kunnan luvalla jollekin muulle sopivalle alueelle. Opastuspisteelle sijoitettavan opastuskartan edessä on oltava jalankulkijalle riittävästi turvallista tilaa.

Perustasoiselle opastuspisteelle ohjaavan viitoituksen tulee olla sellainen, että sitä seuraavien henkilöautojen, matkailuperävaunullisten ajoneuvojen, linja-autojen, raskaiden ajoneuvoyhdistelmien sekä kevyen liikenteen käyttäjät pystyvät luontevasti arvioimaan, miten ja mihin heidän tulee pysäköidä liikennevälineensä voidakseen turvallisesti ja sujuvasti käyttää opastuspisteen palveluja.

Kuva 10 Esimerkki perustasoisesta opastuspisteestä, Viitasaari
(kuva Maarit Orava)

Korkeatasoinen opastuspiste

Korkeatasoinen opastuspiste sisältää perustasoisen opastuspisteen varustuksen lisäksi vähintään seuraavia elementtejä:

- Valaistus – opastuspisteessä jaettavan tiedon tulee olla valaistua siten, että palvelua voi huoletta käyttää ympäri vuoden kaikkina vuorokaudenaikoina ja kaikissa sääolosuhteissa
- ”Repäisykartta-automaatti” tai vastaava, jonka annostelijasta voi ottaa mukaansa alueen matkailupalveluja esittelevän kartan
- Monipuoliset tiedot alueen palveluista, nähtävyyksistä, ulkoilureiteistä jne.

- Ilmoitustaulu, jossa annetaan tietoa paikallisista tapahtumista ja palveluista. Ilmoitustaulu voi sisältää myös mainoksia.
- Monikielisyys – opastuspisteen tärkeimpiä tietoja on mahdollista ymmärtää oikein ainakin suomen, ruotsin ja englannin kielillä
- Yhteystiedot – puhelinnumero, johon soittamalla saa neuvontaa vähintään paikallisista matkailupalveluista. Numeron yhteydessä tulee myös ilmoittaa ne kielet, joilla palvelua on saatavilla.

Tietojen oikeellisuuden tarkistamisajankohta tulee ilmoittaa erillisessä kilvessä esimerkiksi seuraavalla tavalla: *"Tarkastettu-Inspekterad-Inspected 05/2009"*.

Kuva 11 Esimerkki korkeatasoisesta opastuspisteestä, Keuruu
(kuvat Kari Keski-Luopa)

Levähdyspalvelutasoinen opastuspiste

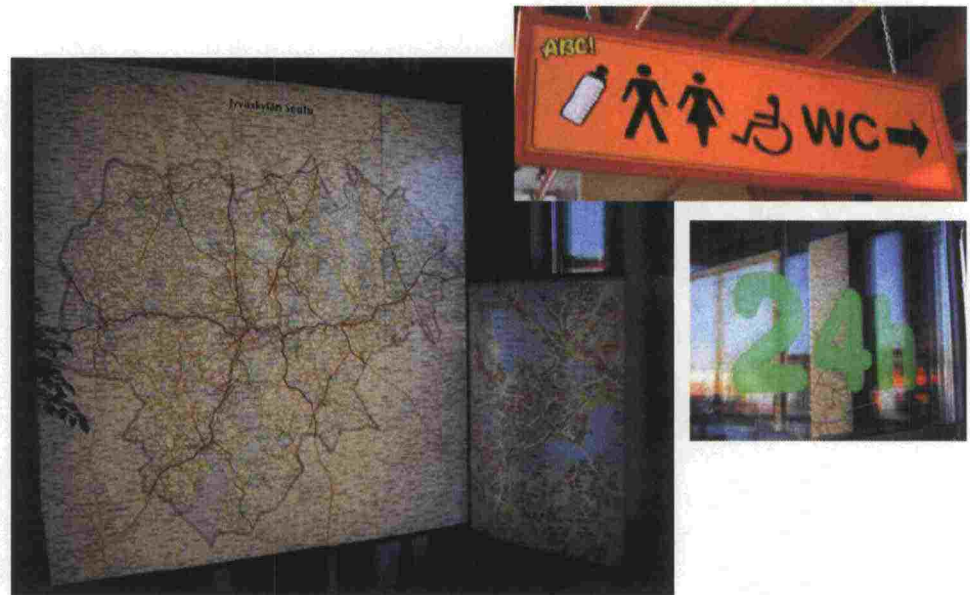
Levähdyspalvelutasoinen opastuspiste sisältää perustasoisen opastuspisteen varustuksen lisäksi vähintään seuraavia elementtejä:

- Opastuspisteen yhteydessä on kaikille tienkäyttäjille tarkoitettu **avoinna 24 h** oleva lämpimiin sisätiloihin sijoittuva kaupallisia levähdyspalveluja tarjoava palvelukeskittymä
- Palvelukeskittymän lämpimiin sisätiloihin sijoittuvat wc-palvelut ovat kaikille tienkäyttäjille ilmaisia sekä aina avoinna ilman ehdollista kytkentää kaupallisten palvelujen käyttämiseen

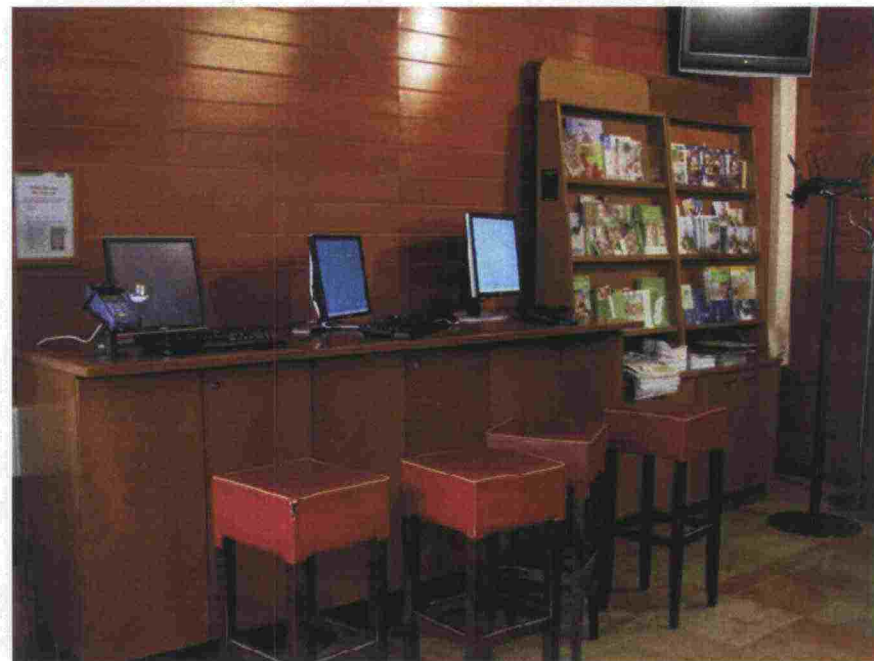
Lisäksi levähdyspalvelutasoisen opastuspisteen suositellaan sisältävän seuraavia elementtejä:

- Opastuspisteen varustus sijoitetaan aina avoinna olevaan lämpimään sisätilaan
- Opastuspisteen varustus laajennetaan korkeatasoisen opastuspisteen mukaiseksi

- Opastuspiste varustetaan kaikille tienkäyttäjille tarkoitetulla ensisijaisesti matkailuun liittyvää opastustietoa tarjoavalla Internet-yhteydellä
- Tienkäyttäjille järjestetään mahdollisuus nauttia levähdyspalveluista lämpimänä vuodenaikana myös viihtyisissä ja turvallisissa ulkotiloissa

Kuva 12 Esimerkki levähdyspalvelutasoisesta opastuspisteestä, Jyväskylä
(kuvat Kari Keski-Luopa)

Kuva 13 Esimerkki levähdyspalvelutasoisen opastuspisteen suositeltavista lisävarusteista, Äänekoski (kuva Maarit Orava)

5.4.2 Opastustoimistot

Jokaiselta opastustoimistoilta edellytetään neuvonnan peruspalvelujen tarjontaa. Peruspalvelujen toteutuessa *opastustoimiston saavutettavuus tieverkolla* vaikuttaa vielä siihen, millä tavalla toimisto huomioidaan seudullisessa tai paikallisessa suunnittelussa sekä opastelupaprosessissa. Opastustoimistot jaetaan tässä yhteydessä palvelun saavutettavuuden perusteella kahteen ryhmään: *kausiluontoisesti palveleviin ja jatkuvaluontoisesti palveleviin opastustoimistoihin*.

Opastustoimiston tarjoaman neuvonnan peruspalvelut

Opastustoimiston aukioloaikana toimistossa on aina vähintään yksi neuvontahenkilö eli neuvoja palvelemassa toimistoon saapuvia matkailijaopastusta tarvitsevia asiakkaita. Neuvojalta edellytetään seuraavaa palvelun laatua:

- Neuvoja toimii puolueettomasti
- Neuvojalla on alan ammattitaito
- Neuvojalla on pääsy Internetiin
- Neuvoja hallitsee lähiseudun matkailu- ja oheispalvelut
- Neuvoja omaa riittävän seudullisen yleistiedon
- Neuvoja palvelee myös puhelimitse ja sähköpostilla
- Neuvoja palvelee suomen ja ruotsin kielten lisäksi vähintään yhdellä vieras- kielellä
- Neuvojalla on mahdollisuus antaa asiakkaalle julkisen liikenteen aikataulu- ja yhteystietoja
- Neuvojalla on mahdollisuus antaa asiakkaalle oman seudun palvelut kattavaa tieto- ja esiteaineistoa sekä yleisesitteitä

Kausiluontoisesti palveleva opastustoimisto

Opastustoimiston sijainnilta, aukiololta ja palveluilta edellytetään seuraavaa laatua:

- Toimisto sijaitsee keskeisesti asiakaskuntaansa nähden
- Toimisto on avoinna vähintään 8 viikkoa vuodessa. Aukioloviikkoina palveluja tarjotaan vähintään 5 päivänä viikossa yhteensä 30 tuntia. Toimiston aukioloajat ovat säännöllisiä.
- Toimisto tarjoaa asiakkailleen vähintään neuvonnan peruspalvelut

Jatkuvaluontoisesti palveleva opastustoimisto

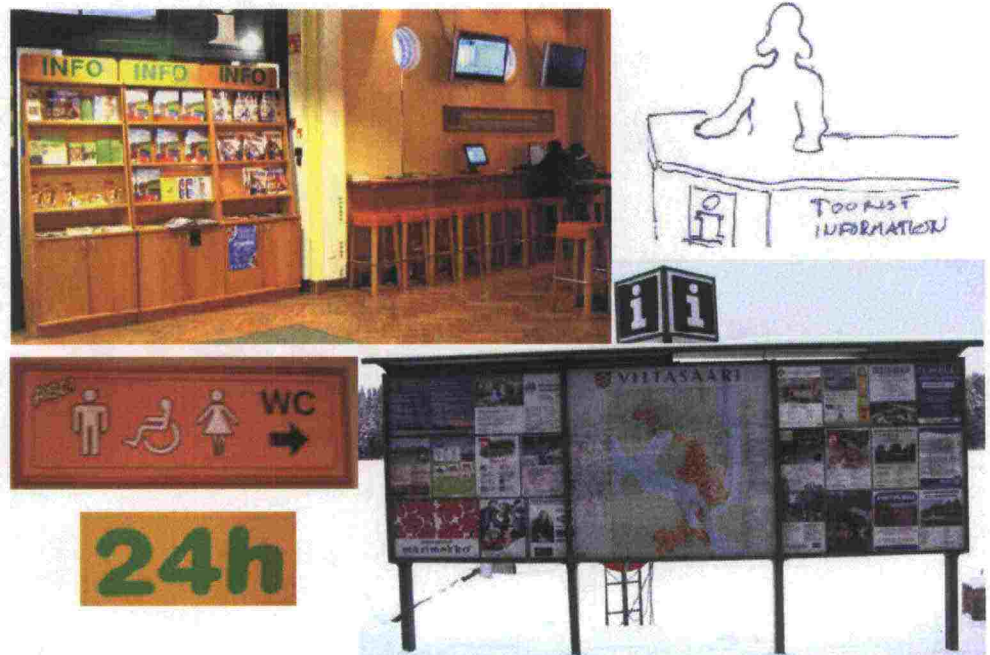
Opastustoimiston sijainnilta, aukiololta ja palveluilta edellytetään seuraavaa laatua:

- Toimisto sijaitsee keskeisesti asiakaskuntaansa nähden
- Toimisto on avoinna ympärivuotisesti. Palveluja tarjotaan vähintään 30 tuntia viikossa. Toimiston aukioloajat ovat säännöllisiä
- Toimisto tarjoaa asiakkailleen vähintään neuvonnan peruspalvelut

Opastustoimiston ulkopuolelle suositellaan sijoitettavaksi opastuspiste opastamaan asiakkaita toimiston kiinnioloaikoina.

Kuva 14 Esimerkki kausiluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Himos. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "yhden tähden opastustoimisto" (kuva Kari Keski-Luopa)

Kuva 15 Esimerkki kausiluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Viitasaari. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "yhden tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa ja Maarit Orava, piirros Kari Keski-Luopa)

Kuva 16 Esimerkki jatkuvaluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Keuruu. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "kahden tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa)

Kuva 17 Esimerkki jatkuvaluontoisesti palvelevasta opastustoimistosta, Jyväskylä. Kansainvälisen opastustoimistoja koskevan luokituksen mukainen "kolmen tähden opastustoimisto" (kuvat Kari Keski-Luopa)

5.5 Opastuspaikkojen sijoittamisperiaatteet

Opastuspaikkojen sijoittamisen pääperiaatteet ovat:

1. Opastuspaikka sijaitsee taajamassa keskeisellä paikalla
2. Opastuspaikka sijaitsee taajamaan saavuttaessa
3. Opastuspaikka sijaitsee haja-asutusalueella etäällä taajamista

Opastuspaikkojen sijoittaminen toteutetaan usein erilaisina pääperiaatteiden yhdistelminä (pääperiaatteet 1+2, 1+3, 2+3 tai 1+2+3). Historian kuluessa on kuntien opastuspisteitä sijoitettu paljon kuntien rajoille. Opastuspisteen sijoittaminen kunnan rajan läheisyyteen on yleensä järkevää vain silloin, kun kunnan rajan ja taajaman välinen etäisyys on erityisen pitkä ja ao. tiejaksolla on paljon palveluja.

Kunnan omistamien opastuspaikkojen lukumäärän kasvaessa myös tietojen ajan tasalla pitämisen ja opastuspaikan tasokkaan yleisilmeen ylläpitämisen kustannukset kasvavat. Mikäli useampi kunta toteuttaa yhteisen opastuspaikan, on kirjallisesti sovittava yhden kunnan vastaavan kaikkien opastuspaikkojen ylläpidosta, jolloin opastuspaikoissa jaettavan tiedon laatu ja ajan tasalla pitäminen varmistuvat.

Kunnan rajojen, taajamien ja matkailijoita kiinnostavien palvelujen sijoittuminen tieverkolla vaikuttavat eniten opastuspaikkojen sijainnin valintaan.

Pienessä taajamassa tai palvelukeskityksessä lienee viisainta sijoittaa opastuspaikka tarjolla olevien palvelujen tuntumaan ja näin houkutellessa matkailija saamaan neuvoa suoraan keskeisten palvelujen äärelle. Tässä myös säästetään opastuspaikkaan liittyviä ylläpitokuluja.

Keskisuudessa taajamassa on mielekästä valmistella taajamaan saapuvaa tekemään oikeita reittivalintoja sijoittamalla opastuspaikkoja taajamaan saapumisen tienoille sopiville paikoille. Tämän lisäksi on suositeltavaa tehdä samoin kuin pienen taajaman osalta.

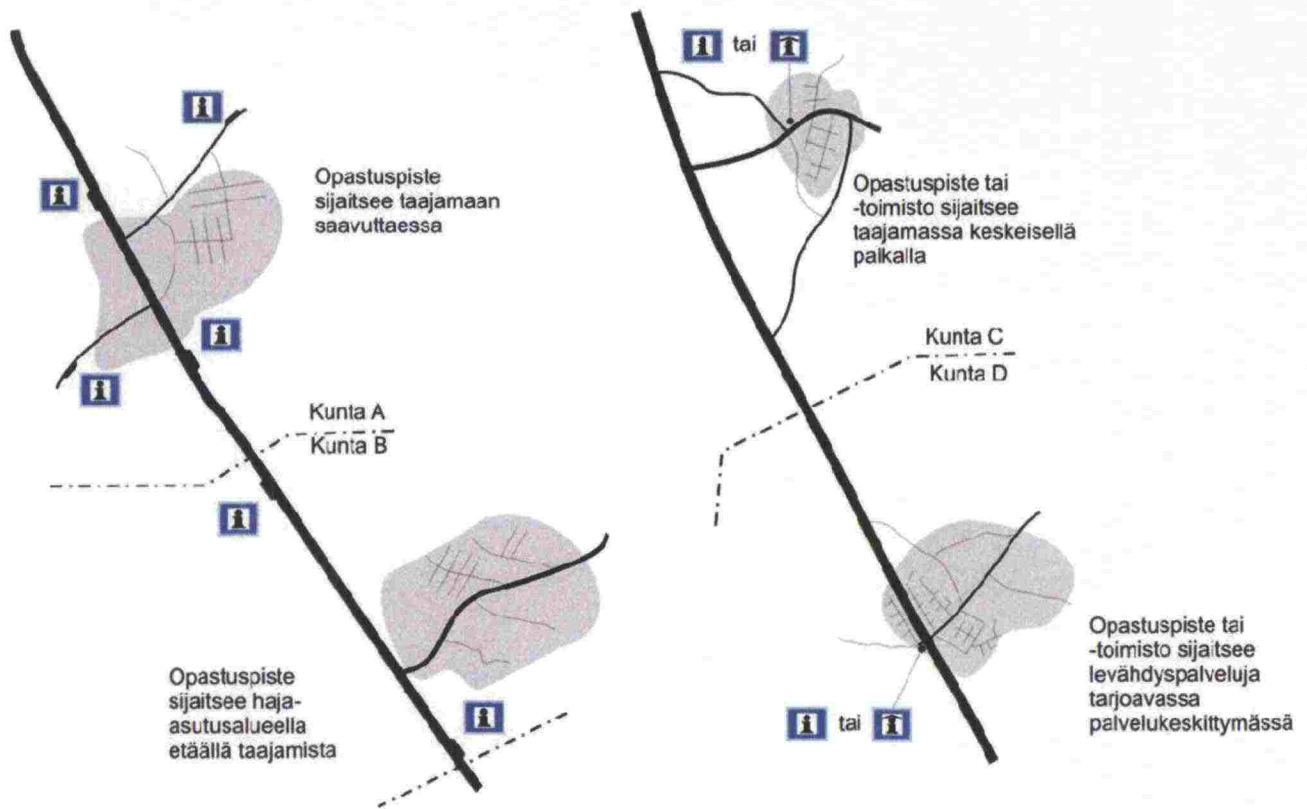
Suuressa taajamassa hämärtyy tyypillisesti taajaman ja haja-asutusalueen suhde, koska etäisyys haja-asutusalueelle voi muodostua taajaman sisällä hyvinkin suureksi. Suurissa taajamissa näkökulma on sama kuin pienten ja keskisuurten taajamien osalta, mutta suuri taajama saattaa jakautua toiminnallisesti matkailijoita kiinnostaviin osa-alueisiin (vanha kaupunki), joita tulee käsitellä kuin pieniä taajamia tai palvelukeskityksiä taajamien sisällä. Myös mahdollisuudet opastuspaikkojen löytämiseen ovat rajatumpia ja vaativat vahvempaa ennakkosuunnittelua.

Laajalla haja-asutusalueella lienee viisainta etsiä sopivaa sijaintia opastuspaikalle siten, että mahdollisimman moni voi kohdata sen myös sattumalta ja että opastuspaikalle pysähtyminen olisi jostain syystä erittäin miellyttävä ja puoleensavetävä tapahtuma.

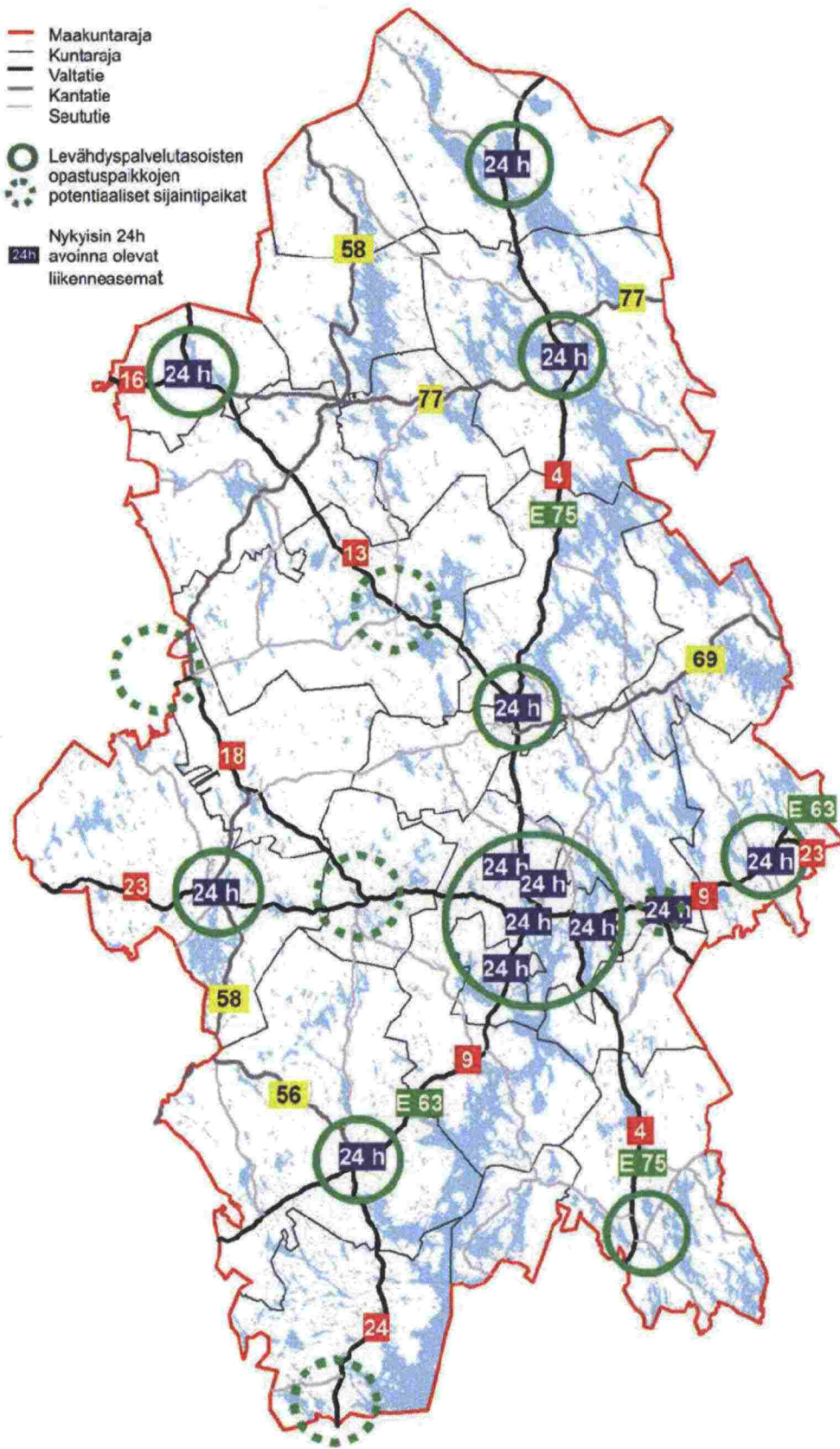
Opastuspaikkojen varustelutasojen valinnan pääperiaatteet ovat:

- **Perustasoinen opastuspiste** voidaan sijoittaa Tiehallinnon luvalla maantiehen kuuluvalla levähdys- tai pysäköimisalueelle tai maanomistajan ja kunnan luvalla jollekin muulle sopivalle alueelle. Opastuspisteelle sijoitettavan opastuskartan edessä on oltava jalankulkijalle riittävästi turvallista tilaa. Perustasoinen opastuspiste voi olla riittävä ensivaiheen opastuspalvelu esimerkiksi kuntien rajoilla, jos taajamia tai palvelukeskitymiä lähestyttäessä tienkäyttäjällä on mahdollisuus saada vielä laadukkaampaa opastusta (ks. kuva 18).
- **Korkeatasoinen opastuspiste** voidaan sijoittaa kuten perustasoinen opastuspiste. Korkeatasoinen opastuspiste soveltuu kuitenkin perustasoista paremmin monipuolisia palveluja sisältäviin taajamiin keskeisille paikoille sekä taajaman läheisyyteen taajamaan saavuttaessa. Lisäksi se sopii erityisesti matkailijoita palveleviin taajaman ulkopuolisiin palvelukeskitymiin. (ks.kuva 18).
- **Levähdyspalvelutasoinen opastuspiste** voidaan sijoittaa kaikille tienkäyttäjille tarkoitetun **avoinna 24 h** -merkintään oikeutetun lämpimiin sisätiloihin sijoittuvan kaupallisen levähdyspalvelun yhteyteen. Kerrattakoon, että palvelukeskittymän lämpimiin sisätiloihin sijoittuvat wc-palvelut tulee olla kaikille tienkäyttäjille ilmaisia sekä aina avoinna ilman ehdollista kytkentää kaupallisten palvelujen käyttämiseen (ks. kuvat 18 ja 19).
- **Kausiluontoisesti palveleva opastustoimisto** voidaan sijoittaa esimerkiksi taajamaan asiakaskuntansa kannalta helposti saavutettavaan paikkaan, kuten keskustan keskeisimmälle paikalle tai merkittävän kausiluontoisen palvelukohteen yhteyteen. Taajaman ulkopuolella kausiluontoisesti palveleva opastustoimisto voidaan sijoittaa asiakaskuntansa kannalta helposti saavutettavaan keskeiseen paikkaan esimerkiksi kausiluontoisen suosituksen palvelukohteen yhteyteen tai levähdyspalvelutasoisen opastuspisteen yhteyteen (ks. kuvat 18 ja 19).
- **Jatkuvaluontoisesti palveleva opastustoimisto** sijoitetaan kuten kausiluontoisesti palveleva opastustoimisto. Jatkuvaluontoisesti palvelevan opastustoimiston asiakaskunnan tarpeet edellyttävät toimistolta jatkuvaluontoista neuvontapalvelujen tarjontaa (ks. kuvat 18 ja 19).

Yleisesti opastuspaikkojen sijoituspaikkaa ja varustelutasoa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon opastustarve, tekniset toteuttamismahdollisuudet, alueen muut mahdolliset opastuspaikat sekä levähdys- ja pysäköintialueiden ja palveluyritysten sijoittuminen. Opastuspaikan sijoittamisesta maantien tiealueeseen kuuluville levähdys- ja pysäköintialueille tulee ennalta sopia Tiehallinnon kanssa.

Kuva 18 Opastuspaikkojen sijoitusperiaatteet

Kuva 19 Levähdyshoivakeskusten opastuspaikkojen tavoiteverkko Keski-Suomessa

5.6 Keski-Suomen opastuspaikat vuoden 2009 jälkeen

Opastuspisteiden ja -toimistojen viitoituksen uusiminen edellyttää, että viitoituskriteerit täyttävien opastuspisteiden ja -toimistojen sijainnit saadaan selville ja kohteet esitetään kartalla vuoden 2009 tilanteessa. Tarkoitusta varten kaikille alueen kunnille ja muille sidosryhmille järjestettiin työn käynnistämisestä, tavoitteista ja sisällöstä sekä kunnille toimitettavasta kyselystä tiedotustilaisuudet 25.9.2008 ja 2.10.2008. Tiedotustilaisuuksien aikoihin kunnille lähetettiin myös kysely, jossa kunnilta kartoitettiin heidän opastuspisteidensä ja -toimistojensa tilaa ja kehittämismahdollisuuksia. Sähköpostikyselyä täydennettiin myöhemmin puhelinsoitoilla.

Vastaukset opastuspaikkoja koskevaan kyselyyn saatiin 20 kunnalta 23:sta. Vastauksia ei ole toistaiseksi saatu Kuhmoisten, Kyyjärven ja Laukaan ja kunnilta. Hankasalmen, Jyväskylän, Jämsän ja Saarijärven vastauksissa oli puutteita tai avoimia asioita erityisesti opastuspisteiden määrän ja sijaintien osalta. Kuvassa 20 on esitetty kunnilta saatujen vastausten perusteella tämän hetkinen tilanne Keski-Suomen viitoituskelpoisista opastuspisteistä ja -toimistoista vuoden 2009 jälkeen. Kuvassa on otettu huomioon myös alueellisissa opastussuunnitelmissa esitetyt opastuspaikat, vaikka kaikkien niiden toteuttamisesta ei ole saatu varmuutta kunnilta. Toistaiseksi viitoitettavien opastuspaikkojen verkko on monen kunnan osalta vajavainen.

Tiehallinto asettaa kustannuksellaan viitoituskelpoisia opastuspaikkoja osoittavat opastusmerkit maantielle, jos opastuspaikka sijaitsee tämän ylläpitämällä levähdys- tai pysäköimisalueella. Muussa tapauksessa opastuspaikkoja osoittavien opastusmerkkien asettamisesta maastoon vastaa kunta tai kunnat yhdessä. Opastusmerkin asettamisesta maastoon pitää pyytää tienpitäjältä lupa. Tienpitäjänä toimii maantiellä Tiehallinto, kadulla kunta ja yksityisellä tiellä tiehoitokunta. Yksityisellä tiellä liikennemerkkin asettamiseen tarvitaan tienpitäjän luvan lisäksi myös kunnan suostumus.

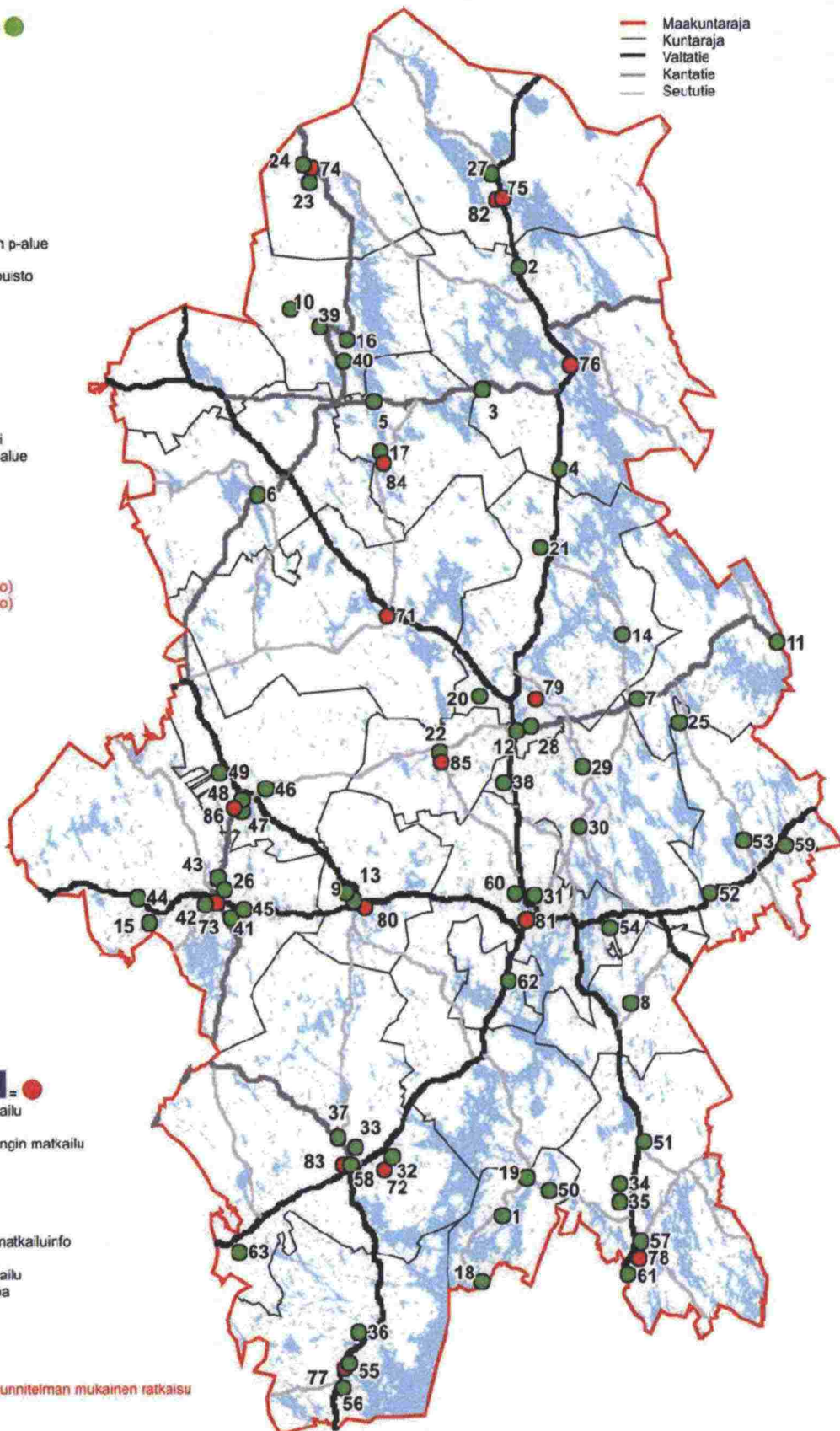
Opastuspisteet = ●

- 1 Luhanka, Kunnantalo
- 2 Löytänä
- 3 Huoparankoski
- 4 Niinlähti
- 5 Suurussalmi
- 6 Karstula, kt 58
- 7 Tankolampi
- 8 Toivakka kirkonkylä
- 9 Petäjävesi, vt 18
- 10 Kivijärvi
- 11 Kivissalmi
- 12 Hirvaskangas, ABC
- 13 Petäjävesi, Vanhan kirkon p-alue
- 14 Sumiasten kunnantalo
- 15 Haapamäen Höyryveturi puisto
- 16 Kivijärven satama
- 17 Kirkonkylä, Kannonkoski
- 18 Luhanka, st 612
- 19 Luhanka, st 610
- 20 Martin kievari
- 21 Neste Lintulahti
- 22 Uurainen, keskusta
- 23 Kinnula, Uimalanranta
- 24 Kinnula, keskusta
- 25 Pesiäissalmi, Hankasalmi
- 26 Keuruu, vanhan kirkon p-alue
- 27 Pihlajpudas
- 28 Suolahden tori
- 29 Kuusaankanava
- 30 Laukaa, st 637
- 31 ABC Palokka
- 32 Himos
- 33 Jämsänkoski, yt 8040
- 34 Haarajärvi (kansallispuisto)
- 35 Syysniemi (kansallispuisto)
- 36 Harjunsalmi, Kuhmonen
- 37 Haavisto
- 38 Vehniä, vt4
- 39 Hannonsalmi
- 40 Myllyperä
- 41 Keuruu, kt58 Riitalahti
- 42 ABC Keuruu
- 43 Keuruu, kt 58 Könttärä
- 44 Haapamäen Suoja
- 45 Keuruu, vt23 Kelator
- 46 Multia, st627
- 47 Multia, kt 58
- 48 Multia, keskusaikio
- 49 Multia, vt18
- 50 Luhanka, Auringonkukka
- 51 Teboil Leivonmäki
- 52 Niemisjärvi
- 53 Melli-Elli
- 54 Laukaanhoivi
- 55 Neste Pohjoisportti
- 56 Café Suvantola
- 57 Shell Huttula
- 58 Shell Jämsä
- 59 Neste Jari-Pekka
- 60 Neste Kirri
- 61 ABC Cravakivensalmi
- 62 Shell Muurame
- 63 Neste Längelmäki

Opastustoimistot = ●

- 71 Saarijärven seudun matkailu
- 72 Himos Center
- 73 Kamana, Keuruun kaupungin matkailu
- 74 Monipalvelu HannaMari
- 75 Putaanportti
- 76 ABC Viitasari
- 77 Kuhmonen Kirjasto
- 78 Joutsa, Käsityökeskus
- 79 Äänekosken kaupungin matkailuinfo
- 80 Esso Kyläseppä
- 81 Jyväskylän Seudun Matkailu
- 82 Herkkuravintola Takkatupa
- 83 Jämsä Oy, Jämsä
- 84 Kannonkoski, kirjasto
- 85 Uurainen, kunnanvirasto
- 86 Multia, Kunnan tupa

Pun = seudullisen opastussuunnitelman mukainen ratkaisu

Kuva 20 Keski-Suomen opastuspaikat vuoden 2009 jälkeen

5.7 Opastuspaikkojen kehittämisen suositukset

Palvelukohteiden maakunnallisessa opastussuunnitelmassa **suositellaan** opastuspaikkojen kehittämiseksi seuraavia asioita:

A. Viitoituskelpoisten opastuspisteiden ja -toimistojen määrittäminen

Kuntia suositellaan määrittelemään vuoden 2009 lopun tilanteen viitoituskelpoiset opastuspisteet ja -toimistot, mikäli määrittelyssä on puutteita. Lisäksi kuntien tulee huolehtia siitä, että opastuspaikat täyttävät viitoituskriteerit.

Opastuspaikan sijoittamisesta maantiehen liittyvälle alueelle tulee sopia erikseen Tiehallinnon Keski-Suomen tiepiirin kanssa.

B. Opastuspaikkojen opastusmerkkien uusiminen

Tiehallinnon tulee uusia kaikki Opastus-Information -opastusmerkit uusiin opastuspistettä osoittaviin opastusmerkkeihin vuoden 2009 loppuun mennessä (tavoite), mikäli viitoituskelpoinen ja viitoitettavaksi haluttava opastuspiste sijaitsee Tiehallinnon ylläpitämällä levähdys- tai pysäköimisalueella. Muussa tapauksessa viitoituskelpoisten opastuspisteiden opastusmerkkien uusimisesta vastaavat kunnat. Lisäksi kuntien tulee uusia opastustoimistojensa opastusmerkit, mikäli opastustoimistot täyttävät kansainvälisen vihreävalkoisen i-tunnuksen vähimmäisvaatimukset ja kunnat haluavat kohteille viitoituksen.

Sellaisten opastuspisteiden ja -toimistojen opastusmerkit tulee poistaa vuoden 2009 loppuun mennessä (tavoite), jotka eivät täytä viitoituskriteerejä tai joita ei haluta opastaa tienkäyttäjille. Tiehallinto vastaa merkkien poistamisesta maanteillä ja kunnat kaduilla.

C. Opastuspisteiden opastuskarttojen ajan tasalle laittaminen

Kuntia suositellaan pitämään opastuspisteiden opastuskartat ajan tasalla joko yksinään tai yhteistyössä muiden kanssa. Opastuskarttojen suunnittelussa on tärkeää, että matkailijoille palveluja tarjoavilla yrittäjillä on mahdollisuus vaikka maksua vastaan esittää opastuskartassa kohteensa sijainti sekä kartan tekstiosassa yrityksen tarjoamat palvelut ja yhteystiedot. Maksuilla kunnat voivat esimerkiksi pitää karttoja ajan tasalla.

D. Opastuspaikkojen laatutason nostaminen

Kuntia suositellaan pohtimaan seututasolla yhteistyössä keinoja opastuspaikkojen laatutason nostamiseksi. Keskeisenä asiana on selvittää yksityisten yrittäjien tahtotila opastuspaikkojen kehittämiseen ja ylläpitämiseen ainakin liikenteellisesti merkittävillä paikoilla.

Kuntien ja muiden sidosryhmien tulee tutkia mahdollisuutta korkeatasoisten opastustoimistojen toteuttamiseen. Keski-Suomen tulee olla asiassa valtakunnan tasolla aktiivinen. Tiehallinnon tulee osaltaan selvittää kehittämisen mahdollisuuksia

6 SUUNNITTELUN OHJAAMINEN

6.1 Seudulliset opastussuunnitelmat

Tieverkon palvelukohteiden maakunnallisen opastussuunnitelman keskeinen tehtävä on ohjata seudullisten opastussuunnitelmien laatimista. Keski-Suomen tieverkon palvelukohteiden maakunnallinen opastussuunnitelma täsmentää alueellaan palvelukohteiden viitoituksen yleisperiaatteita seudullisen opastussuunnitelman laatimista ja yksittäisen opasteluvan käsittelyä varten seuraavilla tavoilla:

- Maakunnan merkittävimmiä määriteltyjä kohteita ja palveluja voidaan tapauskohtaisesti viitoittaa muita kohteita tehokkaammin ja kauempaa. Opastusetaisyys ei saa kuitenkaan kohtuuttomasti ylittää valtakunnallisia suositusarvoja.
- Viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahojen suosittelimille kohteille pyritään löytämään viitoitusratkaisu aina taajamien ulkopuolella ja taajamissa silloin, kun kohde on määritelty erittäin merkittäväksi (merkitty listassa lihavoituna). Opastuksen edellytyksenä on, että viitoitus voidaan järjestää yleisiä liikenneturvallisuusperiaatteita noudattaen. Muita taajamissa olevia viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahojen suosittelimia kohteita voidaan viitoittaa tapauskohtaisesti kohteiden välittömässä läheisyydessä, jos näillä on oma liittymä eikä ympäristössä ole paljon muita viitoitettavia kohteita.
- Muiden kuin viitoituskelpoisuuksien suosituksenantajatahojen, esimerkiksi kuntien, maakuntamuseon tai matkailupalveluyhtiön, viitoitettaviksi suosittelimia kohteita osoitetaan taajaman ulkopuolella yleensä palvelukohteen osoiteviitalla ja tarvittaessa palvelukohteen osoiteviitan ennakkomerkillä. Taajamissa tällaisia kohteita ei yleensä viitoiteta, ellei viitoitukselle ole liikenteellistä tarvetta.
- Leirintäalueen opastusetaisyys voi ylittää kohtuullisen määrän valtakunnallisesta suosituksesta, jos kunnassa ei ole omaa leirintäaluetta. Muutoin leirintäalueen viitoituksessa noudatetaan yleistä opastustapaa.
- Ennen luontokohteen viitoituksen toteuttamista on selvitettävä luontokohteen maanomistajalta seuraavia asioita: *haluaako maanomistaja maillensa opastusta, onko hän valmis ottamaan vastuun opastuksen toteuttamisen kustannuksista ja onko hän valmis ottamaan vastuun kohteen varustelun ylläpidosta*. Vastuunjakoa voidaan jakaa, jos esimerkiksi yrittäjä tai kunta toimii yhdessä maanomistajan kanssa asianosaisena.

Yksittäisten palvelukohteiden viitoitusratkaisut käsitellään tarkemmin seudullisessa opastussuunnitelmassa. Yksittäisen kohteen opastustapa ratkeaa lopullisesti opasteluvan käsittelyn yhteydessä, jolloin opasteluvan hakijan on osoitettava kohteensa viitoituskelpoisuus.

6.1.1 Seudulliset suunnittelualueet

Keski-Suomessa on laadittu nykyisten palvelukohteiden opastusmerkkien mukaiset seudulliset opastussuunnitelmat vuonna 2007 Jämsän ja Joutsan

Keski-Suomen palvelukohteiden opastussuunnitelmien suunnittelualueet	
Kinnula	[Green]
Pihtipudas	
Viitasaari	
Kannonkoski	[Yellow]
Karstula	
Kivijärvi	
Kyyjärvi	
Saarjärvi	
Konnevesi	[Pink]
Äänekoski	
Keuruu	[Red]
Multia	
Petäjävesi	[Grey]
Uurainen	
Jyväskylä	[Orange]
Muurame	
Hankasalmi	[Blue]
Laukaa	
Toivakka	
Kuhmoinen	[Purple]
Jämsä	
Joutsa	[Green with diagonal lines]
Luhanka	

seutukuntiin ja vuonna 2008 Peurungan matkailualueelle. Peurungan matkailualueen opastussuunnitelmassa käsiteltiin myös paljon Laukaan kunnan palvelukohteiden opastustarpeita. Himoksen matkailualueen palvelukohteiden viitoitusratkaisut tarkistettiin Jämsän seudun palvelukohteiden opastussuunnitelman yhteydessä. Lisäksi vuosina 2004–2005 laadittiin nykyistä edeltävän tieliikenneasetuksen palvelukohteiden opastusmerkkien ja -tapojen mukaiset alueelliset opastussuunnitelmat Keuruun, Jämsän, Jämsänkosken, Kuhmoisten, Korpilahden, Multian ja Petäjäveden kuntiin.

Palvelukohteiden seudullista opastussuunnittelua on tarpeen jatkaa niillä alueilla, jonne ei ole tehty nykyisten palvelukohteiden opastusmerkkien mukaisia seudullisia opastussuunnitelmia. Tavoitteena on, että kullekin suunnittelualueelle laaditaan kertaalleen palvelukohteiden opastussuunnitelma valmiiksi vuoden 2013 loppuun mennessä, jossa ajassa myös palvelukohteiden viitoitus on uusittava uusien ohjeiden ja tieliikenneasetuksen mukaisten merkkien mukaisiksi. Käytännössä tämä tarkoittaa 1-2 seudullisen opastussuunnitelman laatimista vuosittain. Kuntien mielenkiinto ja osallistuminen suunnitteluun vaikuttaa toteutusjärjestykseen.

Kuva 21 Esitys seudullisten opastussuunnitelmien aluejako Keski-Suomessa

6.2 Maakunnallinen opastusstrategia

Maakunnallisen opastusstrategian tarkoituksena on parantaa palvelukohteiden viitoituksen laatutasoa, edistää palvelukohteiden viitoituksen yleisten tavoitteiden toteutumista sekä lisätä sidosryhmien, erityisesti kuntien ja palvelujen viitoituskelpoisuutta suosittavien toimijoiden, tietoisuutta opastusasioissa.

Maakunnallisen opastusstrategian avulla pyritään osaltaan edistämään maakuntaohjelman, matkailustrategian ja liikennejärjestelmäsuunnitelman liikennestrategian sekä näiden toimenpidesuunnitelmien toteutumista.

Keski-Suomen maakunnallinen opastusstrategia sisältää seuraavat asiat:

YHTEISTYÖN YLLÄPITÄMINEN

JATKUVA PROSESSI (VASTUUTAHO KESKI-SUOMEN TIEPIIRI)

- ylläpidetään ja kehitetään maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän toimintaa

OPASTUKSEN TOISEN TASON KEHITTÄMINEN

JATKUVA PROSESSI (VASTUUTAHO MAAKUNNALLINEN OPASTUKSEN YHTEISTYÖRYHMÄ)

- Kuntien tulee määrittellä vuoden 2009 lopun tilanteen viitoituskelpoiset opastuspisteet ja -toimistot, mikäli määrittelyissä on puutteita
- Tiehallinnon tulee uusia kaikki Opastus-Information -opastusmerkit uusiin opastuspistettä osoittaviin opastusmerkkeihin vuoden 2009 loppuun mennessä (tavoite), mikäli viitoituskelpoinen ja viitoitettavaksi haluttava opastuspiste sijaitsee Tiehallinnon ylläpitämällä levähdys- tai pysäköimisalueella. Muussa tapauksessa viitoituskelpoisten opastuspisteiden opastusmerkkien uusimisesta vastaavat kunnat.
- Kuntien tulee uusia opastustoimistojensa opastusmerkit, mikäli opastustoimistot täyttävät kansainvälisen vihreävalkoisen i-tunnuksen vähimmäisvaatimukset ja kunnat haluavat kohteille viitoituksen.
- Kuntia suositellaan pitämään opastuspaikkojen opastuskartat ajan tasalla joko yksinään tai yhteistyössä muiden kanssa
- Kuntien tulee pohtia seututasolla yhteistyössä keinoja opastuspaikkojen laatutason nostamiseksi. Keskeisenä asiana on selvittää yksityisten yrittäjien tahtotila opastuspaikkojen kehittämiseen ja ylläpitämiseen ainakin liikenteellisesti merkittävillä paikoilla.
- Kuntien ja muiden sidosryhmien tulee tutkia mahdollisuutta korkeatasoisten opastustoimistojen toteuttamiseen. Keski-Suomen tulee olla asiassa valtakunnan tasolla aktiivinen. (Strateginen tavoite)

PALVELUKOhteiden SEUDULLISTEN OPASTUSSUUNNITELMIEN LAATIMINEN

SUUNNITELMAT KERTAALLEEN VALMIIKSI VUOTEEN 2013 MENNESSÄ

- Laaditaan esitetyille seudullisille suunnittelualueille 1-2 palvelukohteiden seudullista opastussuunnitelmaa vuodessa
- Huolehditaan siitä, että kertaalleen laaditut opastussuunnitelmat pidetään jatkuvasti ajan tasalla

Maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä vaikuttaa ja seuraa maakunnallisessa palvelukohteiden opastussuunnitelmassa esitettyjen kehittämistöi-

menpiteiden edistymistä ja toteutumista sekä huolehtii siitä, että suunnitelmassa esitettävät asiat ovat jatkuvasti ajan tasalla.

6.3 Maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä

Keski-Suomen tieverkon palvelukohteopastuksen ja matkailun yhteistyöryhmä eli maakunnallinen opastuksen yhteistyöryhmä perustettiin 8.6.2006. Ryhmä on kokoontunut perustamisensa jälkeen neljä kertaa. Lisäksi opastusasioissa on käyty vuoropuhelua muun muassa sähköpostin välityksellä. Ryhmän vaikutuksesta eri sidosryhmien välille on syntynyt toimiva yhteistyöfoorumi opastusasioiden kehittämisessä, vuorovaikutuksessa ja kohteiden viitoituskelpoisuuksien määrittämisessä.

Maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän tärkeimpiä tehtäviä ovat:

- Hyväksyä maakunnan tieverkon palvelukohteiden opastusstrategia ja seurata sen toteutumista
- Määritellä viitoituksen kannalta maakunnan merkittävimmät palvelut ja kohteet
- Toimia asiantuntijana yksittäisissä viitoitusratkaisuisissa
- Käsitellä palvelukohteiden alueellisten viitoitusperiaatteiden toimivuutta
- Huolehtia maakunnallisessa opastussuunnitelmassa kartoitettujen tietojen ajantasaisuudesta
- Välittää muille yhteistyöryhmän jäsenille tietoa palvelukohteiden opastukseen vaikuttavista ajankohtaisista asioista
- Edistää Keski-Suomen palvelukohteiden opastuksen laatutasoa viitoituksen kannalta merkittävien kohteiden esilletuomisen ja matkailijoille opastuspaikoissa jaettavan informaation kehittämisen vaikutuksesta
- Lisätä opastusasioissa tietoisuutta sidosryhmien keskuudessa
- Osallistua tarvittavissa määrin seudullisten opastussuunnitelmien laatimiseen

Lisäksi maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän tehtävänä on tienvarsimainonnan ohjaaminen ja selkeyttäminen asiakkaille sekä tehdä maakunnan tasolla yhteisiä linjauksia tienvarsimainostamisen suhteen, jotta tasa-puolisuus ja ympäristön ymmärrettävyys toteutuisivat.

Maakunnallisen opastuksen yhteistyöryhmän toiminnasta ja koollekutsumisesta vastaa Tiehallinto, jolla on päätösvalta maanteiden viitoitus- ja lupa-asioissa. Yhteistyöryhmään kuuluvat Keski-Suomen tiepiirin lisäksi edustajat Keski-Suomen liitosta, Keski-Suomen museosta, Keski-Suomen taidetoimikunnasta, Keski-Suomen ympäristökeskuksesta, Metsähallituksesta ja seutukunnista. Seutukuntia ryhmässä edustavat kuntien (1 edustaja/seutukunta) ja kuntien matkailupalveluyhtiöiden jäsenet. Keski-Suomen liitto on toiminut yhteistyöryhmän perustamisesta alkaen ryhmän puheenjohtajana ja Keski-Suomen tiepiiri sihteerinä.

7 LIITTEET

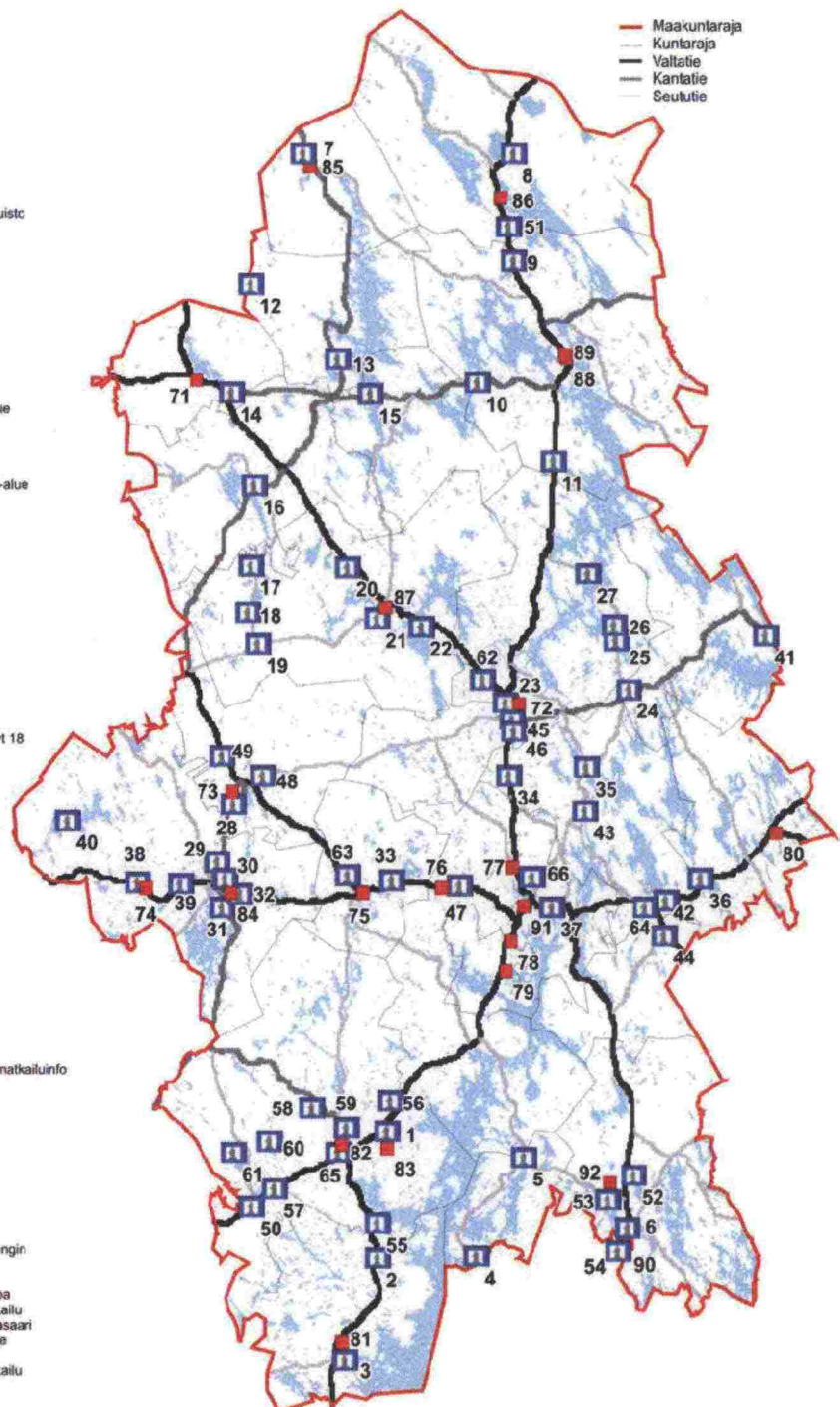
- Liite 1 Viitotetut opastuspaikat vuonna 2009
- Liite 2 Opastuspaikan opastuskartan sisältö ja rakenne
(Lähde: *Palvelukohteiden viitoitus TIEH-21000021-07, kohta 3.3*)
- Liite 3 Kansainvälisen vihreävalkoisen i-kilven käytön vähimmäisvaatimukset

VIITOITETUT OPASTUSPAIKAT VUONNA 2009

Vuoden 2009 alussa oli Keski-Suomessa yhteensä 85 viitoitettua opastuspaikkaa, joista on opastustoimistoja 22 ja opastuspisteitä 63. Opastustoimistoista 12 on Suomen Matkailuorganisaatioiden yhdistys – SUOMA ry:n jäsentä (tilanne 1.2.2009). Kaikki nykyisin viitoitettut opastuspaikat eivät täytä opastuspisteille tai -toimistoille asetettuja viitoituskriteerejä. Tästä syystä kaikkia nykyisistä opastuspaikoista ei voida viitoittaa vuoden 2009 jälkeen.

Opastuspisteet

- 1 Himos
 - 2 Harjunsalmi
 - 3 Cafe Suvantola
 - 4 Luhanka, st 612
 - 5 Luhanka, st 610
 - 6 Shell Hutula
 - 7 Kirnula, kt 58
 - 8 Saarijärvi
 - 9 Löytänä
 - 10 Huopankoski
 - 11 Niinilahti
 - 12 Saianmajärven kansallispuisto
 - 13 Myllyperä
 - 14 Kyyjärvi, kt 77
 - 15 Suurussalmi
 - 16 Kerätula, kt 58
 - 17 Pääjärvi
 - 18 Pykönmäki, st 636
 - 19 Pykönmäki, st 633
 - 20 Saarijärvi, Julmat lammit
 - 21 Saarijärvi, st 633
 - 22 Paavonportti
 - 23 Uurainen, vt 4
 - 24 Tankolampi
 - 25 Kuokanjärven leirintäalue
 - 26 Ruppaholmen satama
 - 27 Matilanvirta
 - 28 Multia, kt 58
 - 29 Keuruu, kt 58
 - 30 Keuruu, Vanhan kirkon p-alue
 - 31 Keuruu, kt 58
 - 32 Keuruu, vt 23
 - 33 Grilli 23
 - 34 Vehniä
 - 35 Kuusaankoski
 - 36 Niemisjärvi
 - 37 Näissaari
 - 38 Heapanäen Suoja
 - 39 Keuruu, vt 23
 - 40 Karansalmi
 - 41 Kivisalmi
 - 42 Punakka
 - 43 Kukankosken sulku
 - 44 Tokvakkia, vt 13
 - 45 Hirvaskangas, ABC
 - 46 Hirvaskangas, Shell
 - 47 Järvi-Suomentie-kartta, vt 18
 - 48 Multia, st G27
 - 49 Multia, vt 18
 - 50 Länkipohjan Neste
 - 51 Pihlipudas.vt4
 - 52 Leivonlinna
 - 53 Joutsa, varalestupaikka
 - 54 Oravakivensalmi
 - 55 Arvaja
 - 56 Juokslähti
 - 57 Vähä-Valkojärvi
 - 58 Jämsä, kt 58
 - 59 Jämsä, yt 6040
 - 60 Jämsä, yt 6031
 - 61 Jämsä, yt 14303
 - 62 Martin Kievari
 - 63 Potkijävesi, VT18
 - 64 Laukaanhoiri
 - 65 Shell, Jämsä
 - 66 ABC Palokka
- Opastustoimistot**
- 71 Shell Kyyjärvi
 - 72 Äänekosken kaupungin matkailuinfo
 - 73 Multia, Kumantupa
 - 74 Höyryveturipuiso
 - 75 Esso Kyliäseppä
 - 76 Kuuhua Baari
 - 77 Neste Kirri
 - 78 ABC Kelpokangas
 - 79 Shell Muurame
 - 80 Neste Jani-Palka
 - 81 Kurmannen Kirjasto
 - 82 Jämsä Oy, Jämsä
 - 83 Himos Center
 - 84 Kamana, Keuruun kaupungin matkailu
 - 85 Mönipalvelu HannaMari
 - 86 Herkkuravintola Takkatupa
 - 87 Saarijärven seudun matkailu
 - 88 Liikenneasema ABC Viitasaari
 - 89 Viitasaaren neuvontapiste
 - 90 Joutsa, Käsiyökeskus
 - 91 Jyväskylän Seudun Matkailu
 - 92 Katarinen Kehämyyly

OPASTUSPAIKAN OPASTUSKARTAN SISÄLTÖ JA RAKENNE

Lähde: Palvelukohteiden viitoitus, TIEH-21000021-07, kohta 3.3

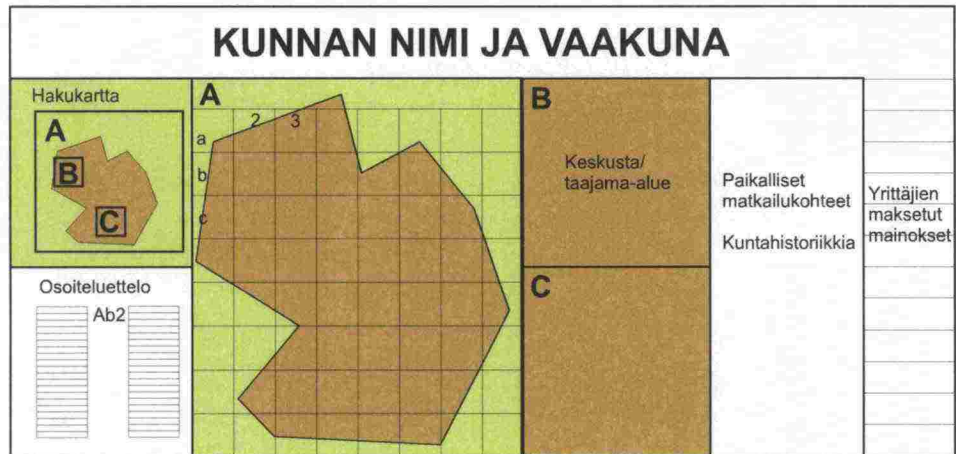
"Opastuspaikan opastuskartta koostuu yleensä useammasta kartasta. Esimerkiksi taajaman opastuspaikassa voi olla yleiskartta, joka esittää koko kuntaa. Taajaman alue voidaan esittää yksityiskohtaisemmalla osoitekartalla tai kaupunginosakartalla ja taajaman ulkopuolelle jäävä alue haja-asutusalueen osoitekartalla. Tarvittaessa voidaan omalla kartalla esittää matkailutaajama, teollisuusalue tms.

Yleiskartan pohjana voidaan käyttää esimerkiksi autoilijan tiekarttaa tai sen suurennosta, jossa alueen päätieverkko on esitetty korostetusti ja tienumerointi on selvästi näkyvässä. Opastuskartan pohjana suositellaan käytettävän osoitekarttaa tai vastaavaa, josta ilmenee parhaiten katujen nimet ja merkittävimmät julkiset rakennukset.

Osoitekartan tietoja täydennetään tienkäyttäjän kannalta tärkeillä kohteilla, joita ovat muun muassa: asianomaisen opastuspaikan sijainti – Olet nyt tässä, muut opastuspaikat, matkailupalvelut, levähdysalueet, liikenneterminaalit, merkittävimmät julkiset virastot ja laitokset, ajoneuvojen huoltopalvelut, ensiapua tarjoavat kohteet ja teollisuusalueet.

Opastuspaikan opastuskartan tulee olla tasokas ja rakenteellisesti kestävä. Tietojen ajan tasalla pitäminen tulee olla helppoa. Kartta voidaan tarvittaessa myös valaista. Kohteiden sijainti tulee merkitä karttaan tarvittaessa numerolla ja tunnuksilla. Kartan yhteydessä on hyvä olla (osoite)luettelo, josta selviää numeroinnin, katuosoitteen tai muun jaottelun perusteella kohteiden nimet, osoitteet ja puhelinnumerot. Näin tienkäyttäjä voi esimerkiksi varata majoituspaikkoja tai tiedustella tarkemmin paikkakunnan palveluista. Opastuskarttaan tai sen yhteyteen voidaan varata tilaa myös palvelulaitosten mainoksille. Opastuskartta laaditaan yhteistyössä Tiehallinnon, kunnan ja yritysten kanssa. Kartta on usein ainoa keino osoittaa kaikki alueella olevat tarpeelliset palvelut.

Opastuskartassa käytettävien tunnusten tulee ensisijaisesti olla tieliikenneasetuksen tai Suomen Standardisoimisliiton standardin (SFS 4424) Ulkoilun ja urheilun merkit mukaisia."

Esimerkki opastuskartan sisältöperiaatteesta

KANSAINVÄLISEN VIHREÄVALKOISEN I-KILVEN KÄYTÖN VÄHIMMÄISVAATIMUKSET

UUSI I-KILPIKRITEERISTÖ

Kaikki I-toimistoilta edellytetään

Neuvontaa antavan tahon pitää toimia puolueettomasti ja tämä pitää pystyä uskottavasti esittämään

Säännölliset aukioloajat.

Keskeinen sijainti asiakaskuntaan nähden.

Alan ammattitaito.

Henkilökunnalla verkkopääte.

Keskeisten julkisten liikennevälineiden yhteyksiedot.

Neuvontaa on annettava myös puhelimitse ja sähköpostilla

Kriteeri	1 tähti minimi vaatimukset	2 tähteä	3 tähteä	4 tähteä	5 tähteä huipputoimisto
Matkailuneuvonnan aukiolo	Sesonkitoimisto.* Vähintään 8 vk/vuosi 5 pv/vk, 30 h/vko	Osa-aikainen tai jaettu toimisto Ympäri vuotinen vähintään 30 h/vk	Ympäri vuotinen Vähintään 30 h/vk sekä sesonkiaikaan lauantaisin tai sunnuntaisin vähintään 4 h	Ympäri vuotinen Vähintään 35 h/vk sekä sesonkiaikaan lauantaisin tai sunnuntaisin vähintään 4 h	Ympäri vuotinen Vähintään 40 h/vk sekä sesonkiaikaan lauantaisin ja sunnuntaisin vähintään 4 h
Henkilökunnan määrä	Vähintään 1 vastuullinen henkilö	Vähintään 1 vastuullinen, vakituinen henkilö	Vastuullinen, vakituinen vetäjä Lisäksi vähintään 1 vakituinen työntekijä	Vastuullinen toimiston päällikkö Lisäksi vähintään 2 vakituista työntekijää	Vastuullinen toimiston päällikkö Lisäksi vähintään 5 vakituista työntekijää
Henkilökunnan ammattitaito	Hallitsee lähiseudun matkailu- ja oheispalvelut	Hallitsee lähiseudun ja alueen matkailu- ja oheispalvelut	Hallitsee lähiseudun ja alueen matkailu- ja oheispalvelut sekä valtakunnallisesti keskeisen matkailutiedon	Hallitsee lähiseudun ja alueen matkailu- ja oheispalvelut sekä valtakunnallisesti keskeisen matkailutiedon	Hallitsee lähiseudun ja alueen matkailu- ja oheispalvelut sekä valtakunnallisesti keskeisen matkailutiedon
Henkilökunnan kielitaito:					
Palvelukielten määrä suomen ja ruotsin lisäksi	1 vieras kieli	2 vierasta kieltä	3 vierasta kieltä	4 vierasta kieltä	5 vierasta kieltä
Tieto- ja esiteaineisto	Paikalliset ja oman seudun palvelut ja yleisesitteet	Paikalliset, seudulliset ja alueelliset palvelut, yleisesitteet	Paikalliset, seudulliset ja alueelliset palvelut, yleisesitteet Kysyttäessä muiden palvelu- ja toimistojen julkaisut ja alueorganisaatioiden esitteet ja kartat	Paikalliset, seudulliset ja alueelliset palvelut, yleisesitteet Kysyttäessä muiden palvelu- ja toimistojen julkaisut ja alueorganisaatioiden esitteet ja kartat	Paikalliset, seudulliset ja alueelliset palvelut, yleisesitteet Kysyttäessä muiden palvelu- ja toimistojen julkaisut ja alueorganisaatioiden esitteet ja kartat
Matkailupalvelujen varauspalvelut			Paikallinen varauspalvelu samassa tilassa, voi olla ostopalvelu	Alueellinen matkailupalvelujen varaus samassa tilassa, voi olla ostopalvelu	Alueellinen matkailupalvelujen myynti ja varaus, voi olla ostopalvelu
Sähköiset palvelut		Ajan tasalla olevat alueen matkailupalveluja esittelevät internet-sivut	Ajan tasalla olevat alueen matkailupalveluja esittelevät internet-sivut Asiakkailla mahdollisuus päästä internetiin	Ajan tasalla olevat alueen matkailupalveluja esittelevät internet-sivut Internet-pääte asiakkaiden käytössä	Ajan tasalla olevat alueen matkailupalveluja esittelevät internet-sivut Internet-päätteisiä asiakkaiden käytössä
Laadunvalvonta				Säännölliset asiakastytyttöisyys- selvitykset	Jatkuva laadunvalvonta, asiakaspalautteen keruu Valtakunnallisen LaatuVerkon jäsen
Muuta					Vähintään yksi vapaaehtoinen lisäpalvelu

* Kriteeristöä muutettu
sitä, että yhden tähden
sesonkitoimiston ei
tarvitse olla
täysivaltaisen toimiston
ylläpitämä.
Muutos 03/2008

ISSN 1459-1553
ISBN 978-952-221-189-7
TIEH 3201127-v